

Studiu de piață

IASCI
International Agency for
Source Country Information

CIVIS
Centru de Analize și Investiții
Sociologie, Politologie și Psihologice

Moldova

**Consolidarea impactului de dezvoltare
a fluxurilor financiare și a investițiilor
provenite din migrație spre Moldova**

Viena, octombrie 2010

**Nicolaas de Zwager
Wolfgang Gressmann
Ruslan Sintov**

Raportul este realizat în cadrul proiectului „DEVINPRO Moldova 2009/2010”. Proiectul este implementat în parteneriat de Centrul de Analize și Investigații Sociologice, Politologice și Psihologice CIVIS din Republica Moldova și International Agency for Source Country Information din Austria.

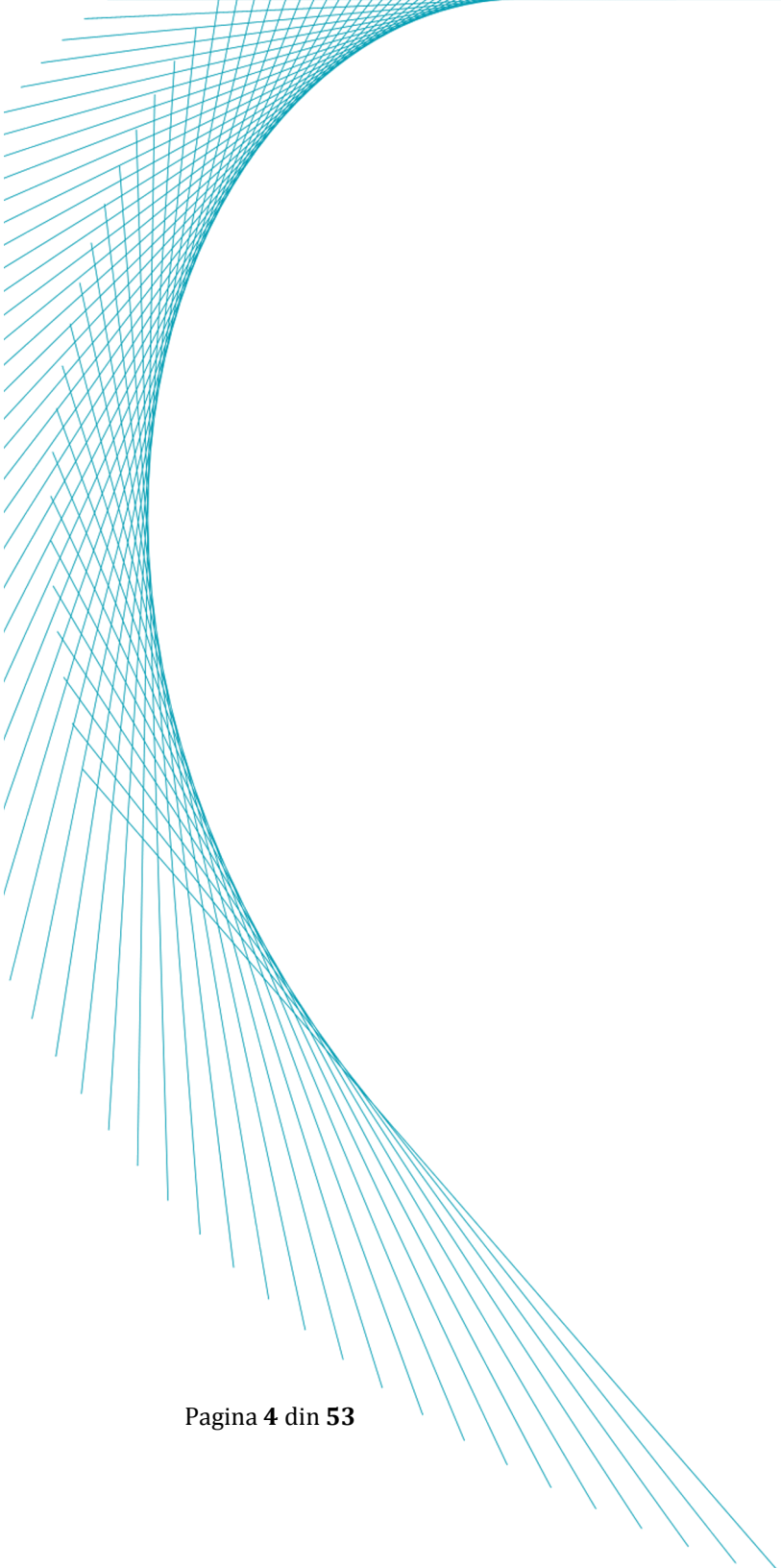
EC-UN Joint Migration and Development Initiative
United Nations / United Nations Development Programme Brussels Office
14 Rue Montoyer
Brussels 1000, Belgium
Tel. +32 2 235 05 50 Fax. +32 2 235 05 59
Email: jmdi.pmu@undp.be , Website: www.migration4development.org

Aceast raport este realizat cu asistența Uniunii Europene. Conținutul acestui raport nu reflectă în nici un fel punctul de vedere al Uniunii Europene, OIM sau Organizației Națiunilor Unite, inclusiv PNUD, UNFPA, ICNUR și ILO, sau al statelor lor membre.

Cuprins

Sumar executiv	5
Introducere.....	13
Metodologie	15
Caracteristicile-cheie ale migrației din Moldova	17
Caracteristici socio-economice	19
Maturitatea ciclului migraționist.....	22
Rețele sociale și comunicare	25
Întoarcerea la baștină	27
Caracteristici financiare cheie	31
Venituri, cheltuieli și economii.....	31
Remitențele.....	32
Efectul crizei economice globale asupra nivelului remitențelor	37
Investiții	38
Profilul migranților	40
Rezumat financiar	47
Intermedierea financiară în Moldova.....	50
Bibliografie	53
<u>Anexa 1: Sumarul studiului gospodăriilor casnice</u>	<u>www.iasci.info</u>
<u>Anexa 2: Analiza literaturii în domeniu</u>	<u>www.iasci.info</u>

Sumar Executiv

Scopul acestei analize a pieței este de a informa partenerii proiectului IASCI Moldova și a părților interesate despre rezultatele studiului de piață. Acest document este menit să sprijine materialele distribuite anterior, precum și consultările bilaterale desfășurate cu membrii consorțiului și alte părți interesate, și ar trebui să fie citit și înțeles în acest context.

Premiza de bază: Remitențele vor continua, fără îndoială, să joace un rol important pentru țările beneficiare și gospodării deopotrivă. **Acumularea de bani și transferul eventual al acestora este ceea ce motivează migrații pe termen lung și ceea ce oferă o mai bună garanție/perspectivă pentru o dezvoltare substanțială și durabilă și pentru oportunități de piață.**

Acest potențial este, în mod vădit, amplificat atunci când economiile migrantilor sunt combinate cu capital social și uman, pe care aceștia ar putea dori să-l investească în realizarea planurilor și ideilor lor. Atât atragerea economiilor, cât și revenirea migrantului depind în mare măsură de existența sau crearea de condiții locale adecvate și de stimulente specifice pentru acest scop.

Condiția de bază întru facilitarea migrației circulare de succes, este susținerea migrantului (și nu crearea de obstacole, așa cum se întâmplă deseori în zilele noastre) în atingerea obiectivelor sale de economisire. Eforturile de sprijin în acest

sens trebuie realizate în concordanță cu prioritățile politicilor din 2 domenii conexe:

a) promovarea dezvoltării durabile a țărilor afectate de migrație prin orientarea dincolo de modelul economic dependent de remitențe și bazat pe consum; și

b) sprijinirea unei migrații circulare eficiente și asigurarea unei gestionări echitabile a beneficiilor și costurilor.

Prin conlucrarea dintre sectoarele public și privat, atât în țara de origine cât și în țara-gazdă, pot fi identificate și dezvoltate **condiții locale corespunzătoare și stimulente specifice orientate către migrații/economiile acestora**. Cu aceste mijloace de sprijin, beneficiile - în special pentru migrații și comunitățile de migrații, dar și pentru țara de migrație și cea de origine - pot fi mai eficient capturate.

Dorința de a reveni și a economisi/investi în țara de origine, este, prin definiție, mai mare la migrații circulare (adică cei cu o dorință declarată de întoarcere), decât la acei care practică migrația sezonieră sau cu caracter permanent. Prin urmare, cercetarea examinează în detalii acest grup de "gospodării trans-naționale"¹, cu scopul de a determina: (a)

¹ Rezultatele sondajelor repetate realizate cu migrații și gospodăriile acestora, confirmate de interviurile aprofundate cu migrații, arată că majoritatea migrantilor pe termen lung

"În cele din urmă, migram pentru a face economii."

Migrant (bărbat, 31) Grecia

obiectivele și strategiile migraționiste ale lor; (b) veniturile, cheltuielile, strategiile de economisire și de investiții; și (c) intențiile de întoarcere ale lor, precum și alte caracteristici.

Piatra de temelie a proiectului o constituie, prin urmare, recunoașterea migrantilor circulari și a beneficiarilor lor ca fiind un segment semnificativ și distinct al pieții, de un interes special nu doar pentru guverne, dar și pentru industria de intermediere financiară.

Intenția practică a proiectului este de a sprijini obiectivele personale și cele legate de migrație ale migrantilor și ale gospodăriilor trans-naționale ale acestora în perioada ciclului migraționist prin furnizarea de opțiuni relevante în ce privește remitențele, economiile și investițiile.

Acest studiu specific Moldovei este destinat să acționeze în sprijinul acestor obiective. Acesta face parte dintr-o serie de studii, care s-au desfășurat până în prezent în Albania, Bosnia și Herțegovina, Kosovo, și România.

Analiza pieții se bazează pe aplicarea metodelor cantitative și calitative de cercetare. Metoda cantitativă a inclus 2 sondaje de opinie desfășurate în paralel – unul realizat cu 2,323

și circulari percep gospodăriile/familiiile lor ca fiind împărțite între țara de origină și țara-gazdă; de aici provine termenul "gospodărie trans-națională".

migranți pe termen lung aflați în vizită acasă, și altul cu 965 gospodării beneficiare de remitențe (având cel puțin un membru aflat în migrație pe termen lung).

Fiecare metodă a fost concepută pentru a oferi o gamă largă de informații, precum și pentru a verifica rezultatele care au fost obținute prin utilizarea altor metode.

Mai mult decât atât, metodologiile cantitative utilizate au fost special proiectate pentru a permite realizarea unor comparații cu alte țări, precum și a unor studii longitudinale repetate (care să urmărească evoluția în timp a fenomenului migrației). Acest fapt permite ca datele obținute să fie comparabile pentru diferite perioade de timp și pentru diferite piețe. De asemenea, metodologia a fost proiectată pentru a oferi, pentru prima dată, o înțelegere sistematică a faptului cum se schimbă caracteristicile migrației din Moldova și care este contextul general al acestui fenomen, în comparație cu alte țări, care, în mod similar, sunt puternic afectate de migrație.

Caracteristicile de bază ale migrației în Moldova

Numărul aproximativ de moldoveni, aflați în diferite forme de migrație până în 2009, a fost estimat la 228 de mii persoane, punctele principale de destinație a migranților fiind regiunea UE și Comunitatea Statelor Independente (mai cu seamă Rusia). În cazul Moldovei migrația a fost provocată de o combinație dintre factorii economici și o serie de

șocuri atât interne, cât și externe, fiind și astăzi condiționată primordial de acești factori.

Migranții moldoveni provin din diverse categorii sociale, demonstrează diferite niveluri de educație și sunt de origine atât din mediul rural, cât și din cel urban. Migranții reprezintă în special segmentul economic activ al populației, fiind predominant tineri și cu un nivel mai înalt al educației.

Migrația moldovenilor este orientată prioritar către Uniunea Europeană (în special Italia, Spania și Portugalia) și Comunitatea Statelor Independente (predominant spre Federația Rusă). Avantajele CSI sunt piața muncii extinsă, libertatea de deplasare, costurile reduse ale migrației și proximitatea socio-culturală.

Bărbații din regiunile mai sărace ale mediului rural aleg ca destinație țările CSI; în mod proporțional mai multe femei din zonele urbane tind să migreze spre țările UE. Această “distribuție de gen” oarecum unică (întâlnită doar în cazul Moldovei) poate fi explicată în special prin cererea forței de muncă în sectoarele în care sunt angajați migranții pe termen lung. Distribuția forței de muncă diferă în funcție de gen, bărbații fiind angajați predominant în construcții, servicii și industria prelucrătoare, iar femeile prestează prioritar servicii la domiciliu (îngrijire, menaj).

O altă caracteristică definitorie a migrației moldovenilor este nivelul de educație și cel profesional înalt al acestora, în comparație cu alte țări studiate. Migranții stabiliți în regiunea UE dețin un nivel al educației mai înalt în comparație cu cel al migranților din CSI. Vârsta relativ tânără și nivelul înalt al educației indică

asupra unui potențial superior al migranților moldoveni în comparație cu al celor din alte țări studiate până în prezent.

Unii experți consideră că numărul considerabil de persoane pregătite profesional aflate în migrație (ingineri, medici, specialiști IT, profesori, agronomi, etc.) ar constitui un posibil handicap pentru perspectivele de creștere. Acest proces este acompaniat concomitent de un anumit nivel de “de-calificare” (pierderea calificării, a abilităților), deoarece experiența migraționistă deseori înseamnă realizarea de către migranții calificați a unor munci necalificate.

Maturitatea ciclului migraționist

Este important a înțelege “maturitatea”² relativă a ciclului migraționist general, deoarece prin aceasta se poate intui comportamentul migraționist și economic actual și viitor al migranților – inclusiv intențiile probabile de revenire în țara de baștină ale lor.

În evaluarea conceptului “maturitatea migrației” sunt utilizate metodologii similare și date comparabile cu cele aplicate în alte state. Luând în considerație o serie de indicatori referitori la migrație, se poate afirma că migrația în cazul Moldovei are un nivel relativ mic al maturității în comparație cu alte state analizate.

² Maturitatea ciclului migraționist se referă la întreg procesul migrației în masă dintr-o anumită țară, și nu doar la un migrant individual. Maturitatea este evaluată utilizând mai mulți indicatori, după cum este prezentat în următoarele pagini.

În funcție de diferiți factori referitori la migrație, ratele de reunificare a familiilor printre gospodăriile de moldoveni sunt mult mai mici în comparație cu cele din Albania, Bosnia și Herțegovina, Kosovo și România.

Aceasta se datorează, într-o anumită măsură faptului că doar 67% dintre migranții moldoveni pe termen lung și-au declarat statutul de ședere și de muncă al lor ca fiind legalizat. Chiar dacă pare semnificativă, rezultatele sondajelor din alte țări sugerează că această rată este, totuși, relativ mică. De menționat că există o mare diferență între migranții găzduiți de regiunea UE și cei din CSI, și asta pentru că majoritatea migranților pe termen lung din CSI nu sunt legalizați.

Gospodăriile de migranți moldoveni apelează la bănci în țările de destinație într-o măsură mai mică decât migranții din Albania, Bosnia-Herțegovina, Kosovo, sau România.

Mărimea medie a unei gospodării de migranți moldoveni pe termen lung aflați peste hotare este de 1.5 persoane. În medie 1.27 persoane per gospodărie sunt angajați sau realizează careva venituri, obținându-se un număr mic de membri dependenți de migrație.

Reflectând caracterul trans-național al familiei, alte 1.9 persoane (în medie) care aparțin aceleiași familii, locuiesc în Republica Moldova.

Finanțarea educației copiilor este unul din obiectivele de economisire de bază ale gospodăriilor cu migranți.

Una din caracteristicile migrației în cazul Moldovei este nivelul relativ mic al maturității în comparație cu alte țări studiate. Totuși, gospodăriile migranților moldoveni pe termen

lung și-au îmbunătățit statutul socio-economic al său în locurile de destinație.

Rețelele sociale și comunicarea

Pentru a înțelege strategiile migraționiste și pentru a dezvolta instrumente și inițiative relevante de marketing și de ridicare a nivelului de conștientizare, este necesar să cunoaștem care sunt sursele de comunicare disponibile/de încredere ale migranților și aspectele ce țin de sprijinul reciproc în rândul migranților.

Ajutorul reciproc în rândul migranților, precum și între migranți și comunitatea de baștină, joacă un rol esențial în fiecare fază a experienței migraționiste ale moldovenilor. Rezultatele studiului arată că colaborarea neformală începe chiar în faza de pregătire pentru plecarea peste hotare, continuă de-a lungul ciclului migraționist și se menține inclusiv în etapa de revenire și reintegrare. Rețelele sociale și comunicarea au o mare importanță în a ajuta la gestionarea riscurilor legate de migrație, contribuind la reducerea costurilor financiare asociate migrației și maximizarea beneficiilor din migrație.

În linii generale, migranții moldoveni mențin legături reciproce puternice la locurile de muncă, se întâlnesc deseori în locuri publice precum baruri și cafenele, unii la alții acasă sau comunică la telefon. Cel mai important mijloc de comunicare printre migranții moldoveni este contactul social zilnic la locul de muncă sau discuțiile telefonice.

Deseori migranții moldoveni se întâlnesc în locuri publice și se vizitează reciproc la domiciliu; mulți moldoveni locuiesc în apropiere unii de alții în

regiunile în care au migrat. Acest nivel înalt de capital social este important din punct de vedere al schimbului de informații și sprijinului economic și social atât în țara de migrație, cât și în Moldova.

Totodată, gospodăriile de migranți moldoveni mențin legături strânse cu familiile lor, prietenii și vecinii rămași în Moldova. De regulă migranții comunică cu familiile și prietenii din Moldova prin telefon, Internet sau SMS; în același timp ei apelează la sursele media moldovenești în regiunile de migrație. Legătura puternică cu cei de acasă este demonstrată și de frecvența vizetelor în țara-baștină, 9 din 10 migranți vizitând regulat (anual) Moldova.

Odată reîntorși, mulți migranți moldoveni folosesc rețelele sociale pe care le-au stabilit în țările de destinație pentru propriul beneficiu. Aceasta îi ajută în a dezvolta sau în a menține relații comerciale și economice cu partenerii din fostele state-gazde.

Există o relație puternică între intensitatea comunicării, pe de o parte, și comportamentul remitent, intențiile de întoarcere, și activitățile cu potențial investițional, pe de altă parte. Canalele de comunicare contribuie nu doar la satisfacerea necesităților emoționale, dar și ajută la schimbul de informații, idei și practici, prin aceasta stimulând dezvoltarea socială și economică a Moldovei.

Comunicarea personală cu familia, prietenii și colegii migranților rămâne cea mai de încredere sursă de informații.

Chiar dacă există asociații ale migranților și organizații de diaspora, rolul și importanța lor

pentru comunitățile de migranți și familiile acestora par a fi extrem de limitat. Datele sondajului arată că doar 4,6% dintre migranți consideră aceste asociații drept “surse de informare demne de încredere”.

În timp ce există un deficit de resurse informaționale verticale și structurale, migranții moldoveni dau dovadă de nivel înalt al capitalului orizontal sau social. Acest lucru demonstrează încrederea puternică pe care o manifestă migranții față de rețelele sociale, precum și capacitatea lor de a forma legături în locurile lor de migrare.

Tendințe de întoarcere la baștină

Revenirea în Moldova în număr mare a migranților a început abia foarte recent. Acest proces este important în măsura în care revenirea la baștină aduce cu sine capital financiar, uman și social semnificativ. Cu toate acestea, din cauza crizei economice actuale, ratele de reîntoarcere a moldovenilor la baștină au scăzut.

Cifrele confirmă că pentru cei mai mulți dintre migranții moldoveni atingerea obiectivelor de economisire constituie factorul-cheie care determină decizia de revenire în Moldova. O mare importanță o au și factorii externi, pe care migrantul nu-i poate controla, și anume: oportunitățile de angajare sau climatul investițional din Moldova.

În total 70% dintre migranți manifestă o intenție clară de a reveni în Moldova. Intențiile de întoarcere sunt mai mari la migranții moldoveni în comparație cu migranții altor țări studiate. Experiența arată că reunificarea familiei, ca

obiectiv al migrației, crește în mod progresiv, iar îmbunătățirea statutului socio-economic al migranților și integrarea lor în țările de destinație demotivează revenirea acasă.

Intențiile de întoarcere sunt mai mari în cazul migranților moldoveni aflați în CSI în comparație cu cei aflați în UE sau alte state. Acest fapt poate fi explicat prin diferiți factori, inclusiv prin venituri/ standard de trai comparativ mai inferior în destinațiile CSI, dat fiind un număr mai mare de migranți angajați în construcții și agricultură, dar și proximitatea față de Moldova, ceea ce permite mai multe vizite la baștină și menținerea altor contacte.

Sub influența experienței migraționale se produc schimbări la nivelul obiectivelor personale ale migranților, acest fapt având o anumită influență asupra strategiilor de întoarcere și a perioadei de timp planificat în acest sens. Acest studiu arată că migranții moldoveni deseori își extind ambițiile și obiectivele de economisire. Ambițiile crescând sunt condiționate atât de anumiți factori personali (vârstă, experiență, compoziția familiei), cât și de condițiile în schimbare din Republica Moldova, unde prețurile pentru proprietate și costurile de investire în afacere fluctuează în timp.

Conform unui studiu recent (2010) al autorilor, criza economică de proporții, care a început la sfârșitul anului 2008 și transmiterea ei dinspre țările gazdă spre Moldova va influența în mod direct ciclul migraționist general. La nivel individual, migrantul ar putea să nu-și atingă obiectivele de economisire, fiind extinsă, din acest motiv, perioada de migrație. În mod alternativ, familia migrantului ar putea alege să

revină în Moldova în componentă întreagă sau să trimită doar unii membri ai săi pentru a nu consuma economiile deja acumulate.

Majoritatea migranților dețin proprietate în Moldova, demonstrând clar faptul că intențiile de întoarcere în Moldova persistă la un nivel înalt. Rata de deținere de către migranții moldoveni a proprietăților în străinătate este mică, chiar în comparație cu alte țări studiate. Această combinație pare să confirme un nivel mai înalt al intențiilor de întoarcere a migranților moldoveni.

Aproape un sfert din migranții moldoveni pe termen lung care se întorc, preferă să se stabilească în și în jurul orașului Chișinău, decât să revină permanent la locurile lor de origine. Procesul de întoarcere, când va avea loc, va contribui la tendința generală de urbanizare în Republica Moldova. Motivele principale care condiționează alegerea capitalei sunt oportunitățile mai mari pentru angajare și investiționale, precum și perspectivele mai bune oferite copiilor. Acest fapt este confirmat de intențiile investiționale ale multor migranți (a se vedea mai jos). Drept consecință, în viitor este de așteptat să existe presiuni suplimentare asupra populației din orașul Chișinău.

Migranții angajați în activități antreprenoriale sau care lucrează pe cont propriu peste hotare se regăsesc în sferile de construcții (UE) și construcții și comerț (CSI). Experiența altor țări studiate arată că pe viitor numărul de migranți din această categorie ar putea să crească, odată ce ciclul migraționist continuă să se maturizeze.

Privind în perspectivă, intențiile de revenire la baștină constituie un factor determinant în

explicarea și prognozarea comportamentelor de economisire, remitere și de investire.

Principalele probleme financiare

Comparând Moldova cu alte state din regiune, cu nivele înalte ale migrației, este posibil să fie identificate unele caracteristici-cheie a fenomenului migrației din Moldova.

Gospodăriile de migranți moldoveni au un venit mediu net anual de 14,122 Euro, dintre care 8,256 Euro sunt economisiți. Aceasta presupune o predisponere de a economisi (până la remitențe) a 58.8% din venitul gospodăriei (net, în urma impozitării și a altor taxe obligatorii).

Această predisponere este foarte înaltă, chiar în comparație cu alte țări studiate. Această rată înaltă de economisire poate fi explicată prin caracteristicile și dinamica migrației din Moldova, inclusiv prin acei factori care determină nivelul mai mic al maturității ciclului migraționist precum rata scăzută de reunificareafamiliei.

Cea mai mare parte a economiilor gospodăriilor lor este păstrată în țările de destinație. Raportul economii versus remitențe este de 1.25:1.

Cele mai importante obiective de economisire identificate sunt achiziționarea sau repararea locuinței, investiții în afacere, educația copiilor și asigurarea pensiei. Aceste obiective sunt similare, dar nu identice cu cele din alte țări studiate.

Datorită nivelului relativ mic al maturității migrației și întoarcerii la baștină în cazul migranților moldoveni, propensiunea de a economisi a acestora este mai mare în

comparație cu migranții din Albania și Bosnia și Herțegovina. Prin comparație, tendința de a economisi printre migranții pe termen lung din Kosovo este mai mare decât în cazul moldovenilor, ceea ce reflectă diferențe la nivel de evoluție a fenomenului migrației și la nivel de condiții locale existente în aceste țări.

Gospodăriile de migranți moldoveni nu sunt utilizatori activi de servicii bancare, deși gospodăriile cu migranți și remitențe apelează mai des la bănci, decât gospodăriile fără migranți. Acest fapt este reflectat printr-o rată de utilizare a serviciilor bancare în Moldova mai mică (14.2%) comparativ cu 30.1% din remitenți (nivelul de utilizare a serviciilor bancare în țara de migrațiune rămâne a fi unul moderat – cu o pondere de 37% pentru migranți care remit și cei care nu remit). Se așteaptă că odată cu maturizarea ciclului migraționist, utilizarea serviciilor bancare și a altor servicii financiare va crește treptat.

Nivelul remitențelor este mai înalt decât mediile pe regiune

La o medie generală de 3,678 Euro pe an (26% din venitul net), gospodăriile de migranți moldoveni remit semnificativ mai mult decât migranții din alte țări studiate până în prezent.

Gospodăriile de moldoveni care și-au reunificat familiile trimit, în medie, 992 Euro, sau cu 24% mai puțin decât migranții care nu și-au reîntregit familiile în țările de destinație.

Ca și în cazul altor țări studiate, maturizarea ciclului migrației din Moldova ar putea contribui

la o scădere a valorilor de remitențe în Republica Moldova pe termen mediu.

Această combinație dintre veniturile și cheltuielile gospodăriei se soldează cu o **propensiune foarte înaltă de economisire** printre gospodăriile migranților de moldoveni, atingând aproximativ 43% din veniturile gospodăriei (comparativ cu 23-32% în celelalte țări studiate).

De asemenea, interviurile evidențiază faptul că moldovenii, la fel ca albanezii, depun eforturi pentru a cheltui mai puțin în țările de destinație, în comparație cu alte grupuri de migranți cu aceeași situație socio-economică.

Este interesant că componenta “consum” a remitențelor (ca valoare) este relativ omogenă în cazul țărilor studiate, în condițiile în care se ia în considerație componența familiei și paritatea puterii de cumpărare.

Moldovenii păstrează sume mai mici de bani în formă de economii în țările de destinație, și o pondere mai mare de economii și investiții în cadrul transferurilor curente. Acest fapt indică asupra unui nivel redus de reunificare a familiilor, și ar putea indica atât asupra domeniului predominant de angajare (care determină un nivel redus de utilizare a serviciilor bancare în țările de destinație), cât și, probabil, asupra unui nivel înalt de neîncredere în sistemul financiar din CSI.

Economiile și investițiile migranților: legătura dintre migrație și dezvoltare

Pentru un număr semnificativ de gospodării aflate în migrație pe termen lung (aproximativ 122,000) volumul total de economii estimate pentru anul 2009 a constituit 559 mln Euro.

În același timp, gospodăriile de migranți moldoveni au trimis la baștină 448 mln Euro, adică în medie 3,678 Euro per gospodărie. Din această sumă, 42% sau 188 mln Euro au fost trimiși în Moldova cu scopul de a fi economisiți sau investiți. Diferența (260 mln Euro) a fost folosită pentru consum.

În comparație cu alte țări studiate, gospodăriile de migranți moldoveni demonstrează un nivel mai mare de finanțare a unor activități antreprenoriale, 26% dintre respondenți declarând că au investit sau au dat cu împrumut bani acumulați în migrație.

Dintre sectoarele prioritare de investiții fac parte comerțul, agricultura și sectorul imobiliar. Investițiile în Moldova se fac, în mod tradițional, la nivel micro, de regulă în mod individual sau împreună cu alți membri ai familiei migrantului.

Remitențe dezagregate

Migranții și comportamentul remitent al lor sunt departe de a fi omogene; examinarea în detaliu a intențiilor de economisire/investire ale migranților pot oferi perspective importante.

Persoanele non-remitente reprezintă un grup substanțial în rândul migranților moldoveni: La

momentul realizării sondajului 16% dintre migranți nu au trimis niciodată bani din străinătate. Non-remitenții sunt caracterizați printr-un nivel înalt de reunificare a familiei (41.1%), în comparație cu 17.4% în cazul celor care remit. Ponderea persoanelor căsătorite în această categorie este mică, astfel explicându-se faptul că migranții non-remitenți nu au soț/soție rămas(ă) în Moldova, pentru care să trimită bani. 63% dintre subiecții non-remitenți se află în migrație fără soț(ie), în comparație cu 75% în cazul gospodăriilor care remit bani.

Într-o oarecare măsură, acest fapt reflectă nivelul mic al maturității experienței migraționiste din Moldova. În același timp se confirmă faptul că cei mai mulți dintre migranții moldoveni migrează, mai degrabă, pentru a face economii, decât pentru a remite.

Cel mai mare grup este alcătuit din migranți care trimit bani pentru a satisface necesitățile de consum ale familiilor rămase în Moldova. După cum s-a menționat anterior, din cauza gradului mic al reunificării familiei, subiecții din această categorie trimit bani prioritar soți(i)lor și copiilor.

Volumul de remitențe trimise variază în funcție de cine este persoana pentru care se trimit bani. În cazul în care migrantul trimite bani acasă pentru "soț(ie) și copii", sumele atingeau, în medie, 4,423 Euro (în anul 2009). Când părinții sunt beneficiarii remitențelor, această valoare scade la 2,598 Euro. Acest fapt demonstrează că procesul de maturizare a migrației și de reîntregire a familiei va contribui la o diminuare sistemică a volumului total de remitențe către Moldova (presupunând că stocul total de migranți rămâne constant).

Al doilea grup cuprinde migranții care trimit bani acasă prioritar pentru a face economii. Valoarea anuală a remitențelor pentru acest grup a constituit, în medie, 6,630 Euro în 2009. Dacă comparăm acest grup cu grupul similar de migranți din Albania, această valoare este de 2 ori mai mare în cazul migranților moldoveni.

O parte din aceste economii este depusă în sistemul bancar din Moldova și reprezintă sursa principală de lichiditate a sistemului.

Al treilea grup (cel mai puțin numeros) include migranții care trimit bani prioritar pentru a fi ulterior investiți. Valoarea medie a remitențelor acestui grup este semnificativ mai mare – 13,260 Euro (în comparație cu 7,000 Euro în cazul Albaniei).

Chiar dacă cea mai mare parte dintre migranții moldoveni trimit bani pentru satisfacerea nevoilor de consum, totuși ultimele două grupuri sunt cele cărora le aparține cea mai mare parte din volumul total de remitențe trimis în Moldova în 2009 – 448 milioane Euro.

În plus, conform literaturii de specialitate, dacă, după cum s-a prognozat anterior, se produce scăderea volumului de remitențe către Moldova, atunci va avea loc și o creștere a economiilor migranților pe termen lung.

Gradul relativ scăzut de maturitate a ciclului migraționist din Moldova, combinat cu un număr mare al migranților în CSI (54%) duce la un nivel mic al veniturilor gospodăriilor de migranți – în medie 1,176 Euro. Acesta plasează gospodăriile de migranți din Moldova pe treptele inferioare pe scara de venituri.

O a doua constatare se referă la faptul că, indiferent de volumul de bani trimis, cantitatea destinată consumului nu variază semnificativ între gospodăriile recipiente din Moldova. Cele mai multe variații pot fi explicate prin diferențele la nivel de intenții de economisire și investire.

Este interesant faptul că în cazul altor țări studiate, valorile remitențelor destinate consumului au fost similare celor din Moldova. Diferențele între țări referitoare la valorile remitențelor pot fi atribuite factorilor ce definesc maturitatea procesului migraționist, și nivelelor de economisire și investire.

În al treilea rând, comportamentul de economisire și investire, pe de o parte, și intențiile de revenire la baștină, pe de altă parte, sunt doi factori indisolubili: cu cât este mai înaltă

intenția de revenire a migrantului, cu atât este mai înaltă componenta de economisire și investiții din cadrul remitențelor.

Suplimentar celor menționate anterior, și contrar așteptărilor, sondajul realizat cu gospodăriile beneficiare de remitențe a arătat că și acestea, la rândul lor, au economisit mai mult decât se așteptau, aceste sume fiind acumulate pe lângă cele menționate mai sus.

În concluzie, migrația pe termen lung a moldovenilor oferă un potențial considerabil de economii și investiții. Factorii principali care determină acest potențial sunt: existența unor condiții locale adecvate și a unor stimulente orientate nemijlocit către migranți/subiecții care fac economii.

Dat fiind numărul mare al lor, migranții pe termen lung și familiile acestora rămase în Moldova constituie o importantă resursă umană și financiară și un substanțial segment de piață pentru sectorul financiar.

Experiența arată că, până în prezent, toate aceste resurse prezentate anterior rămân a fi neabordate de către intermediarii financiari și conducerea țării deopotrivă.

Introducere

Această analiză a pieții a fost realizată în baza conceptelor și metodologiei elaborate de către International Agency for Source Country Information (IASCI). Proiectul a fost implementat în parteneriat cu Centrul de Analize și Investigații Sociologice, Politologice și Psihologice (CIVIS), cu susținerea Centrului pentru Studii Economice și Sociale (CESS). Proiectul a fost finanțat de către Inițiativa comună pentru Migrație și Dezvoltare CE-ONU.

Obiectivul acestei analize de piață este de a informa partenerii de proiect ai IASCI despre totalitatea studiilor de piață realizate până în prezent. Acest document este destinat să sprijine atât materialele distribuite anterior, cât și consultările bilaterale desfășurate cu membrii consorțiului și cu alte părți interesate din cadrul proiectului, și ar trebui să fie citit și înțeles în acest context.

Fluxurile financiare parvenite de la migranți și dirijate spre comunitățile lor de origine stau la baza relației dintre migrație și dezvoltare. Până în prezent cercetările și politicile în domeniu, precum și industria financiară și-au concentrat atenția asupra remitențelor, care sunt, indubitabil, considerabile și foarte importante atât la nivel individual (la nivel de gospodării), cât și la nivel de țară.

Prin contrast, proiectul de față se bazează pe premiza că capitalurile financiar, uman și social acumulate de către migranți peste hotare sunt

interconexe și reprezintă un potențial care ar putea influența substanțial dezvoltarea economică și socială din Moldova.

Dilip Ratha de la World Bank menționează (2010): “Remitențele indică asupra *veniturilor* migranților, dar provocarea cea mare constă în a mobiliza *bogăția* diasporelor”. Acest fapt demonstrează nivelul crescând al recunoașterii de către cercetători, de către factorii de decizie politică și experții din industria financiară că remitențele reprezintă doar o mică parte a fluxurilor financiare și de altă natură, provenind din procesele migraționale.

Cu toate acestea, după cum arată experiența internațională, crearea unui mediu social, instituțional și de piață care să permită migranților să investească în mod eficient capitalul financiar și uman în țările de origine constituie o condiție esențială în acest sens.

Rolul sectorului financiar în acest proces este extrem de important.

Informația din acest raport se bazează pe studiile similare realizate de către autori în Albania, Kosovo, Bosnia-Herțegovina (BiH), și România. Este urmărit scopul de a obține o înțelegere profundă a obiectivelor actuale ale migrației și a comportamentelor de economisire ale migranților pe termen lung din regiune. Cercetările anterioare arată clar că “averea acumulată” de către migranții pe termen lung este, într-adevăr, considerabil mai mare decât

valoarea remitențelor transferate de-a lungul perioadei de migrație³.

Piatra de temelie a proiectului este, din acest motiv, recunoașterea migranților și a beneficiarilor lor drept un segment de piață important și distinct, de un interes special pentru guvernul Moldovei, pentru industria de intermediere financiară, pentru specialiștii în domeniul dezvoltării, experții interesați și, desigur, pentru înșiși migranții.

Scopul practic al proiectului este de a susține în mod direct, de-a lungul ciclului migraționist, migranții și gospodăriile trans-naționale ale lor, prin dezvoltarea și testarea opțiunilor relevante de remitere, economisire și investiții.

În încercarea de a amplifica succesul experienței migraționiste, se asigură un impact pozitiv asupra veniturilor, remitențelor, transferurilor migranților și asupra întoarcerii lor la baștină.

³ de Zwager N., Gedeshil., Germenji E., Nikas Ch., Competing for Remittances, IOM, 2005

În același timp, proiectul încurajează extinderea și aprofundarea activităților de intermediere financiară, prin aceasta facilitându-se antreprenoriatul și oportunitățile de angajare din Moldova. Astfel proiectul realizează o legătură directă dintre migrație, remitențe și intermedierea financiară, pe de o parte, și dezvoltarea durabilă, pe de altă parte.

Rezumând, proiectul cuprinde 3 etape conexe:

Etapa I: Faza I este proiectată pentru a evalua cererea pieței în raport cu migrații și pentru a identifica produsele și serviciile care au relevanță pentru migrații. Evaluarea intenționează să acopere întreg ciclul migrațional (pregătirea pentru migrare, perioada de migrație și revenirea în țară), și urmărește drept finalități a) o analiză comprehensivă a pieții comunităților de migrații; și b) organizarea unei mese rotunde care să întrunească partenerii de proiect și cei guvernamentali.

Etapa II: Dezvoltarea de produse și servicii inovatoare, relevante pentru migrații, pe baza analizei pieței și în colaborare cu partenerii consorțiului și omologii din guvern.

Etapa III: Testarea pieței și monitorizarea sistematică a produselor și serviciilor selectate și

evaluarea impactului pe care îl au acestea; folosirea rezultatelor obținute pentru a dezvolta un model de afaceri, precum și pentru a oferi recomandări guvernelor acolo unde este cazul.

Această analiză a pieții este alcătuită din 5 secțiuni principale, urmate de două anexe importante.

Prima secțiune descrie metodologia și metodele aplicate în studiu (sondaj realizat cu gospodăriile ale migrațiilor, sondaj realizat cu migrații și o analiză a literaturii de specialitate relevante). Datele obținute sunt în mod sistematic comparate cu cele din cercetările recente din alte țări din Spațiul Est European (SEE).

Cea de-a doua secțiune rezumă procesul migrației din Moldova și descrie caracteristicile socio-demografice ale migrațiilor moldoveni și ale gospodăriilor lor.

Secțiunea a treia propune un cadru analitic și oferă date referitoare la “Maturitatea ciclului migraționist”, “Întoarcerea migrațiilor” și “Rețelele sociale și comunicare”.

Secțiunea a patra a raportului prezintă caracteristicile financiare ale migrațiilor moldoveni pe termen lung. Aceasta cuprinde o examinare în detaliu a veniturilor, cheltuielilor, a

comportamentului de economisire, investițional și remitent al celor implicați în procesul de migrație, precum și o prognoză asupra eventualelor tendințe. Secțiunea cuprinde și o scurtă analiză a efectelor pe care le are criza economică globală asupra aspectelor tocmai menționate. Pornind de la recunoașterea faptului că migrații nu reprezintă un grup omogen, această secțiune prezintă profile separate pentru principalele grupuri de migrații, având drept scop examinarea variațiilor în comportamentele financiare ale acestora.

Raportul se încheie cu a) o scurtă prezentare financiară, care este menită să permită cross-tabularea (compararea) datelor obținute pentru Moldova cu cele ale altor țări studiate; și cu b) o prezentare succintă a aspectelor relevante pentru sectorul de intermediere financiară din Moldova.

Cele două anexe oferă un sumar detaliat asupra datelor obținute din sondajul cu gospodăriile, precum și o scurtă prezentare a analizei literaturii de specialitate, realizată în baza unei ample bibliografii.

Metodologie

Această analiză de piață se bazează atât pe studierea surselor primare de date, cât și a celor secundare. Aceasta include o trecere în revistă a bibliografiei existente, și aplicarea de metode cantitative și calitative (care se completează reciproc). Metoda cantitativă se referă la un sondaj realizat cu 2,323 migranți moldoveni pe termen lung, și un alt sondaj cu 965 gospodării ale migranților rămase în Moldova.

Pentru a fi posibilă cross-tabularea rezultatelor, în ambele sondaje (pentru migranți și pentru gospodării) au fost folosite chestionare similare.

Aceași metodologie a fost aplicată în diferite țări ale regiunii SEE, printre care Albania (2005, 2009, 2010), Bosnia și Herțegovina (2009, 2010), Kosovo (2009), și România (2010).

Aplicarea repetată a acestei metodologii permite comparabilitatea eficientă a datelor pentru a asigura o mai bună înțelegere a caracteristicilor migrației din Moldova în contextul național, regional și de dezvoltare al său.

Pentru a oferi un spectru larg de informații, precum și pentru a valida rezultatele obținute prin alte metode, în studiul curent au fost aplicate următoarele metode:

Analiza literaturii

Acest studiu se bazează pe o analiză preliminară a unui mare volum de materiale referitoare la migrație, oferind un cadru teoretic pentru metodele cantitative și calitative (vezi Anexa 2).

Coordonarea și evaluarea experților

Chestionarele și metodologiile referitoare la sondajele pentru migranți și pentru gospodării au fost elaborate în baza consultărilor cu experți ai instituțiilor financiare, experți locali și naționali, organizațiile interguvernamentale și regionale (Banca Mondială, FMI, PNUD, Delegația CE, OSCE, ILO, OIM), băncile, cercurile academice și alți experți.

Rezultatele obținute și o analiză preliminară a acestora au fost prezentate acestor parteneri de proiect în cadrul unor ateliere de lucru și consultări bilaterale. Răspunsurile și reacțiile de pe urma acestor întruniri au fost integrate în această analiză de piață.

Interviuri aprofundate

În fazele de început ale procesului de studiu au fost realizate interviuri⁴ semi-structurate cu experți din domeniile financiar și de marketing și dezvoltare a produselor. Acestea s-au desfășurat cu a) patru instituții guvernamentale de primă importanță, b) cinci organizații internaționale în teritoriu (vezi mai sus), c) nouă bănci comerciale din Moldova, și d) două organizații de micro-credit. Interviurile au fost elaborate astfel încât să asigure discuții deschise și extinse, precum și să ofere o înțelegere comprehensivă și amplă a problemelor cheie adresate în studiu.

Sondajul socio-economic cu gospodăriile

Pentru a vedea care este impactul migrației asupra gospodăriilor trans-naționale de moldoveni, a fost realizat un sondaj cu 965 de gospodării din Moldova, care au cel puțin unul din membri peste hotare. Ca și în cazul sondajului cu migranți, au fost examinate caracteristicile financiare ale gospodăriilor (remitențele primite, bugetele gospodăriilor, nivelul economiilor, etc.) și așteptările față de întoarcerea membrilor-migranți.

⁴Stenogramele pentru interviuri sunt disponibile la cerere

Sondajul gospodăriilor a fost realizat în Octombrie 2009, în toate 12 raioane ale țării. Pentru a asigura reprezentativitatea națională a sondajului, au fost incluse în studiu 123 de localități.

Selectarea localităților pentru sondaj a fost realizată astfel încât să se asigure reprezentarea: a) tuturor regiunilor și localităților din țară, b) a populației urbane, semi-urbane și rurale, c) diferitor nivele de dezvoltare socio-economică, mai ales de la începutul perioadei de tranziție, d) a diferitor tipuri de economii și industrii și e) a proceselor sociale la scară largă precum este migrația internă și internațională.

În fiecare localitate au fost chestionate gospodării cu și fără migranți pe termen lung, iar fiecare a 5-ea gospodărie chestionată nu avea membri migranți (acesta era grupul de control, constituind 20% dintre toate gospodăriile).

Estimarea numărului și a locației 'migranților pe termen lung'⁵ a fost realizată în baza acestui sondaj și al recensământului din 2004 (sursa: Biroul Național de Statistică).

Eroarea de sondaj este de +/- 3.2%.

Sondajul socio-economic cu migranții

În perioada decembrie 2009 – ianuarie 2010 a fost realizat un sondaj de proporții, în care au fost chestionați 2,323 migranți moldoveni pe termen lung. A fost aleasă anume această perioadă de timp pentru a asigura reprezentativitatea sondajului, datorită numărului mare de migranți care au revenit la baștină de sărbători. Migranții au fost chestionați la cele mai importante 7 puncte de frontieră din Moldova, fiind acoperite toate tipurile de transport, printre care vehiculele personale, trenuri, autobuse, avioane asigurându-se astfel diversitatea profilurilor socio-economice. Interviuurile realizate la Aeroportul din Chișinău au servit la diversificarea eșantionului.

Respondenții au fost selectați în baza unor anumite criterii. Sondajul s-a focusat pe migranți pe termen lung, definiți ca persoane care (a) au o experiență migraționistă de cel puțin 1 an, (b) au vârsta mai mare de 18 ani și (c) au plecat peste hotare în scop de muncă (nu pentru a obține studii sau în alte scopuri).

Eșantionul a fost proiectat în baza cotelor obținute din rezultatele unei anchete anterioare aleatoare cu gospodării. Chestionarea migranților s-a realizat la punctele vamale ale frontierelor, aplicându-se metoda discuțiilor față-în-față. Subiecții au fost chestionați de către operatori în perioada de timp cât aceștia așteptau procesarea actelor la punctele vamale. Discuțiile au durat în medie 21 minute.

Operatorii au fost instruiți referitor la respectarea echilibrului de vârstă și gen.

Chestionarul pentru migranți avea 84 de întrebări, și împreună cu sondajul gospodăriilor, a furnizat date statistice referitoare la caracteristicile socio-demografice ale migranților, caracteristicile financiare ale acestora (precum veniturile, cheltuielile, remitențele și opțiunile investiționale), tipurile de rețele sociale și modalitățile de comunicare cu Moldova și cu alți migranți din țările de destinație, intențiile de întoarcere acasă pentru a se stabili cu traiul permanent.

Limitările studiului

Acest studiu a fost orientat spre a examina migrația, comportamentul de remitere, economisire și cel investițional al migranților pe termen lung (ca o categorie a "migranților ciclici"), iar prin aceasta a analiza anumite tendințe în relația dintre migrație și dezvoltare. Atât sondajul cu migranții, cât și cel cu gospodăriile au exclus din start migranții pe termen scurt și cei sezonieri, migranții ilegali și pe cei care nu mențin legături cu Moldova (adică emigranții și membrii diaspora).

Pentru o prezentare în detaliu a metodologiei și limitărilor studiului consultați www.iasci.info și www.civis.md.

⁵ Migranți pe termen lung – acei moldovenii, cu vârsta de 18 ani și mai mult, care sunt plecați peste hotare de cel puțin 1 an în scop de muncă.

Caracteristicile-cheie ale migrației din Moldova

Plecarea în masă peste hotare a moldovenilor a început în 1998 și a continuat cu o intensitate sporită până în 2007 (cel puțin), fiind condiționată de o combinație dintre factorii economici și o serie de alte șocuri interne și externe. Ca și în cazul altor state din fosta URSS și din Europa de Est, tranziția care a avut drept obiectiv stabilizarea macro-economică, liberalizarea, privatizarea și restructurarea economiei s-a transformat într-o criză economică severă și de durată, manifestându-se prin reduceri drastice ale PIB, rate înalte ale șomajului, inflație și dezindustrializare.

Primul șoc ca urmare a desființării pieții sovietice a fost conflictul Transnistrean din 1992⁶, drept rezultat fiind compromise aproape toate cele mai importante structuri politice și economice. Cel de-al doilea șoc își are originea în criza economică și financiară din Federația Rusă din anul 1998. Ca rezultat al acesteia, în 1998-1999 Moldova a fost afectată prin scăderea producției industriale cu 25%, a celei agricole cu 20% și o reducere a exporturilor cu 50%⁷.

⁶Vezi Anexa 2, Analiza literaturii

⁷ Pantiru M C., Black R., Sabates-Wheeler R., Migration and Poverty Reduction in Moldova, Working Paper, C 10,

În linii generale, migrații pe termen lung provin din diverse categorii sociale și sunt de origine atât din mediul rural (75%), cât și din cel urban (25%).⁸ Migrația din Moldova este direcționată în special către două regiuni: Uniunea Europeană (UE, cele mai importante destinații fiind Italia, Spania și Portugalia) și Comunitatea Statelor Independente (CSI, cu Moscova și St. Petersburg ca destinații prioritare în Federația Rusă, și Ucraina în proporții mai mici).⁹ Migrații moldoveni aleg Rusia datorită pieții muncii extinse, liberei circulații, costurilor reduse pentru migrație și a proximității socio-culturale.

Bărbații din regiunile mai sărace ale mediului rural aleg ca destinație țările CSI; în mod proporțional mai multe femei din zonele urbane tind să migreze spre țările UE. Această "distribuție de gen" oarecum unică poate fi

Development Research Centre on Migration, Globalisation and Poverty, February 2007

⁸ Ponderea mediului urban în migrația totală (adică inclusiv lucrătorii pe termen scurt și cei sezonieri) este de 32,5%, iar a mediului rural de 67,5%. Sursa: Biroul Național de Statistică, *Migrația Forței de Muncă*, 2008.

⁹ Prezentarea detaliată a țărilor de destinație este descrisă în Anexa I.

explicată în special prin cererea forței de muncă în sectoarele în care migrații pe termen lung sunt angajați. De exemplu sectorul de construcții din Rusia, Ucraina și Portugalia atrage bărbații, în timp ce femeile sunt atrase de sectorul de servicii din Italia.

Recent au fost observate schimbări ale modelului migraționist din Moldova:

- dinspre regiunea CSI spre UE;
- de la migrația pe termen scurt și sezonieră la migrația pe termen lung;
- fluxuri crescânde ale migrației spre SUA și Canada.

În Moldova, incidența "migrației potențiale", definită ca "ambiție generală de a migra în viitor" este destul de înaltă. Un studiu din 2007 arată că 44,2% din populația țării, cu precădere populația tânără (18-40 ani) și cu nivel înalt de studii au declarat că ar dori să migreze mai ales în UE.¹⁰

¹⁰European Training Foundation. *The contribution of Human Resource Development to Migration Policy in Moldova*, 2008

Începând cu 1998 migrația în Moldova a fost caracterizată de un nivel înalt de intensitate

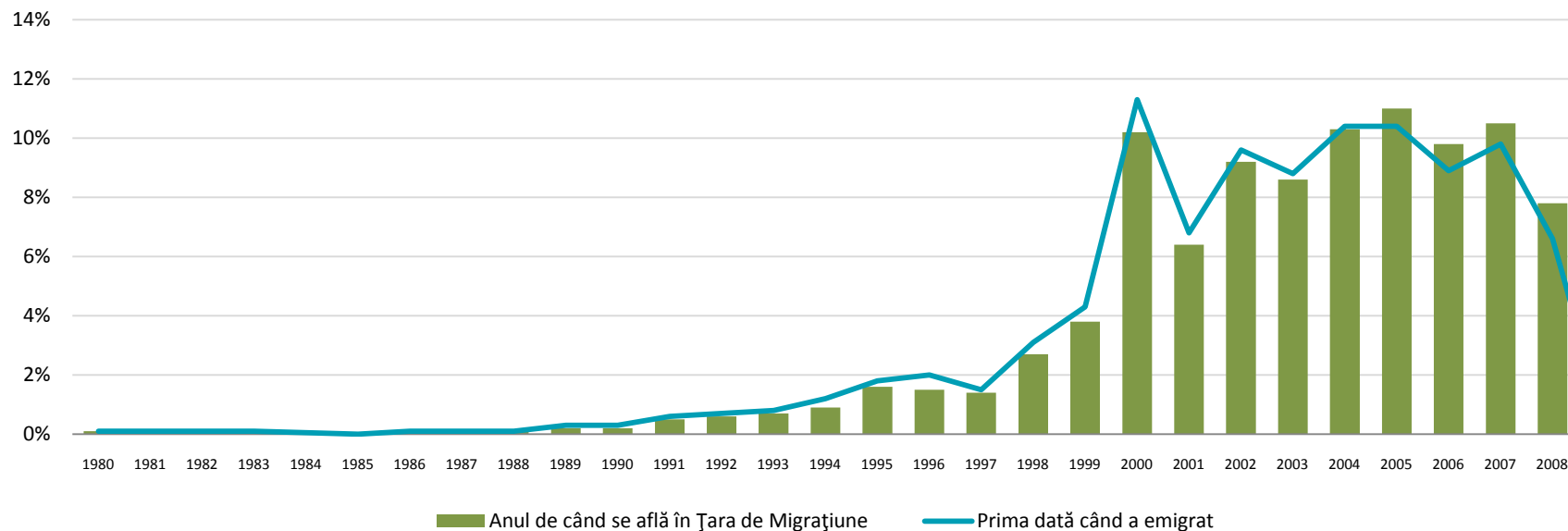

Figura 1: "Când ați migrat pentru prima dată?" și "Din ce an vă aflați în țara gazdă actuală?"

Factorii determinanți ai migrației

În cazul Moldovei, migrația a fost cauzată de factori economici și a apărut ca un mecanism de reducere a sărăciei. Un studiu recent arată că factorii economici, precum sărăcia, șomajul și salariile mici reprezintă peste 72% dintre factorii de împingere a migrației.¹¹ La sfârșitul anilor 1990, nivelul PIB al Moldovei constituia 34% din

valoarea acestuia în decada anterioară. Conform datelor Biroului Național de Statistică, rata șomajului era de 8.5% în 2000, 7.3% în 2001 și 2002, iar un număr considerabil de angajați erau trimiși în concedii forțate, pe cont propriu.¹² Salariile nominale erau foarte mici, iar cele reale au scăzut din cauza ratelor ridicate ale inflației. Drept rezultat s-a extins sărăcia; un studiu al

Băncii Mondiale a evaluat că în 1999 aproximativ 80% din populația Moldovei se afla sub limita oficială a sărăciei,¹³ 20% din populației trăind în sărăcie extremă.¹⁴

¹¹European Training Foundation. The contribution of Human Resource Development to Migration Policy in Moldova, 2008

¹²Pyshkina T. V., Economic Consequences of the Migration of Labour from the Republic of Moldova/ UN World Institute for Development and Economic Research, Helsinki, 2002

¹³UNDP, Good Governance and Human Development. Moldova Human Development Report 2003

¹⁴REPUBLIC OF MOLDOVA, Interim Poverty Reduction Strategy Paper, November 15, 2000

Caracteristici socio-economice

Migrația din Moldova cuprinde partea economic activă a populației

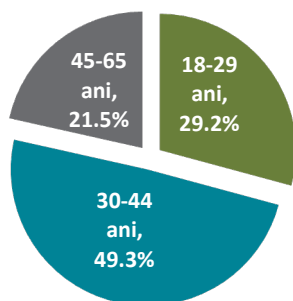

Figura 2: Vârsta migranților

Una din caracteristicile migrației din Moldova este vârsta relativ tânără a subiecților. Vârsta medie la momentul primei plecări peste hotare a fost de 29.7 ani, ridicându-se la 36.1 ani la momentul realizării sondajului. Nu există diferențe de vârstă importante în funcție de regiunile sau țările de destinație. Majoritatea migranților (79%) au vârsta cuprinsă între 18-44 ani. Bărbații predomină în categoria de vârstă 18-29 ani, iar femeile în cea de 45-65 ani.

Nivelul de educație al migranților reflectă, în mediu, situația generală a populației din Moldova în acest sens

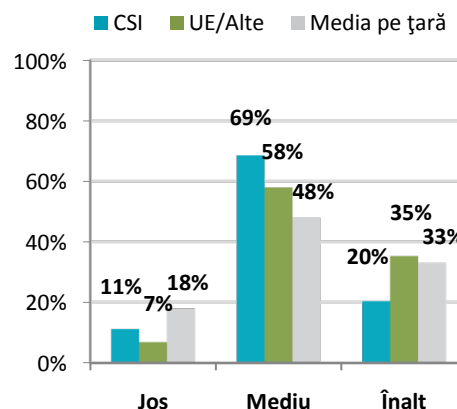

Figura 3: „Care a fost nivelul de educație înainte de migrare?”

Sursa: Biroul Național de Statistică (2009) Total populație cu vârsta de 25-64.

Una dintre caracteristicile definitorii ale migranților moldoveni este nivelul înalt al educației și al experienței lor profesionale – profil care reflectă pe cel al întregii populații. Datele arată că 28% dintre toți migranții au absolvit ciclul universitar de studii, iar 63% - ciclul profesional/vocațional.

Migranții din regiunea UE dețin nivele de educație mai înalte în comparație cu cei din regiunea CSI. Vârsta tânără și nivelul înalt al educației migranților demonstrează potențialul ridicat al moldovenilor în comparație cu migranții din alte țări studiate până acum.

Plecarea în masă a persoanelor pregătite profesional (ingineri, medici, specialiști IT, profesori, agronomi, etc.) a provocat un deficit de lucrători calificați necesari Moldovei, mai ales în sferile de educație și sănătate. Unii analiști consideră că acest fapt ar constitui un posibil handicap pentru perspectivele de creștere. Acest proces este acompaniat concomitent de un anumit nivel de “de-calificare” (pierderea calificării, a abilităților), deoarece, deseori, migrația presupune realizarea de către migranții calificați a unor munci necalificate.

Migranții sunt angajați predominant în:

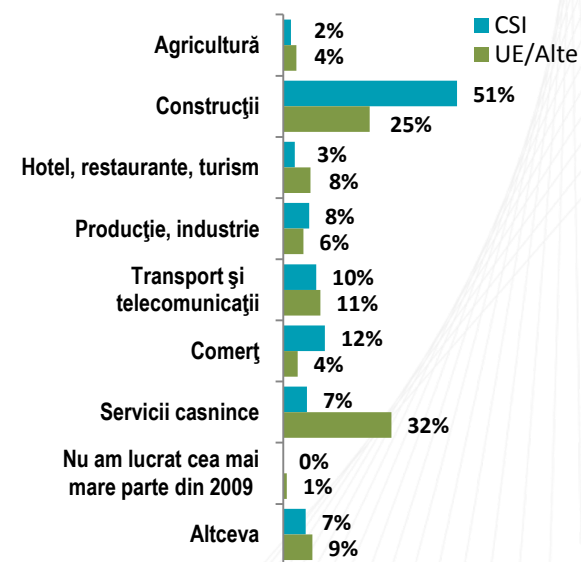

Figura 4: „Care a fost domeniul principal de activitate în țara de destinație în 2009?”

Există trei sectoare principale de angajare a migranților moldoveni peste hotare – construcții, menaj și servicii. O deosebire clară se evidențiază în funcție de destinația migranților. Astfel migranții care lucrează în CSI sunt angajați predominant în construcții și comerț, iar cei din statele UE lucrează prioritar în sectorul casnic, dar și în construcții.

O altă distincție a muncii realizate apare în funcție de sexul lucrătorilor migranți. Bărbații sunt, de regulă, angajați în construcții și transport/comunicații, iar femeile oferă îngrijire la domiciliu sau lucrează în sferile de comerț și servicii. Sectorul de construcții este preferat de bărbații tineri, iar menajul – de femeile nu foarte tinere. În construcții lucrează, de asemenea, mai mulți bărbați din mediul rural al Moldovei, precum și cei care au un nivel mic sau mediu al educației.

Această diferență între regiunile de destinație poate fi explicată prin structura economiilor acestor țări. De exemplu, CSI (mai ales Rusia) are o cerere mai înaltă pentru forța de muncă slab calificată în sectorul construcțiilor și comerțului.

Probabilitatea ca migranții să fie angajați ca „lucrători necalificați” este mai mare în cazul CSI în comparație cu destinațiile din UE/alte state

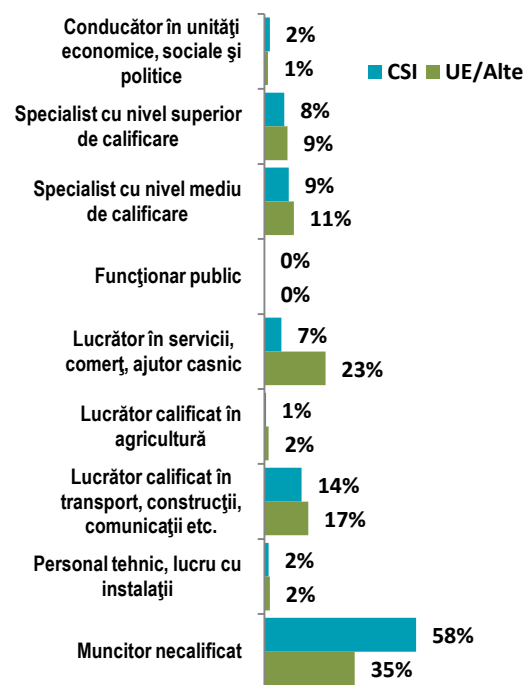

Figura 5: „Care este gradul de ocupare al dvs. (în țara de destinație)”

Studiile anterioare au arătat că migranții deseori trec de la munci mai puțin calificate la activități care necesită o calificare mai înaltă în corespundere cu nivelul lor de educație/calificare și conform capacității de integrare în societatea gazdă de-a lungul perioadei migraționiste. Această tendință este

însă mai puțin vizibilă în cazul migranților moldoveni. Pentru cazul Moldovei, acest fapt poate fi explicat de perioada mai scurtă a migrației în masă (10 ani în comparație cu cel puțin 20 ani experiență migraționistă în cazul altor țări studiate), precum și de profilul general al migrației din Moldova (și anume femeile lucrând în sfera de îngrijire la domiciliu, iar bărbații – în construcții). Prin urmare, dacă comparăm situația de angajare în câmpul muncii cu nivelul de educație al migranților, constatăm că migrația din Moldova este caracterizată de „sub-ocupare” și un proces de „de-calificare”.

Aceste concluzii sprijină ipoteza unui nivel inferior de integrare a migranților moldoveni și a unui nivel relativ mai mic al maturității ciclului migraționist (vezi mai jos) în comparație cu alte țări studiate.

Legalizarea se reflectă în nivelul de angajare oficială în câmpul muncii din regiunile de destinație

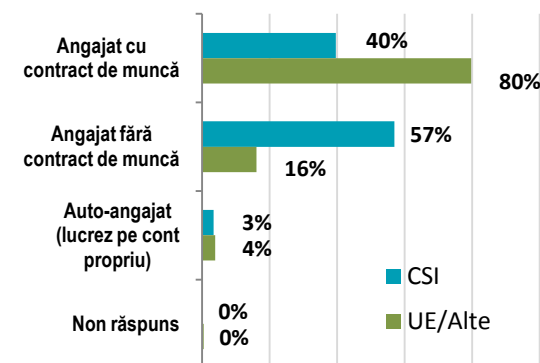

Figura 6: „Care a fost sursa dvs. principală de venit în 2009?”

Moldovenii migranți din UE au atins un nivel înalt de legalizare, cu 80% dintre ei lucrând pe bază contractuală și doar 16% fiind angajați fără contract de muncă. Pe de altă parte, doar un mic procent dintre migranții din CSI lucrează în bază de contract, în special în Rusia. Acest fapt poate fi explicat prin numărul mare de migranți angajați în sectorul construcțiilor, prin lipsa obligativității vizei și prin nerespectarea legislației muncii care au contribuit la extinderea sectorului neformal. Aceste subiecte sunt discutate în continuare în acest raport.

Există un dezechilibru semnificativ în nivelul veniturilor obținute de către bărbați și femei, acesta fiind condiționat de specificul sectorului în care ei lucrează

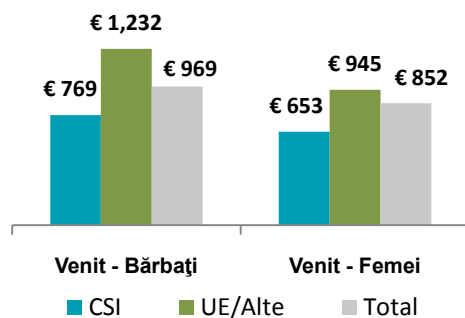

Figura 7: „Care a fost venitul mediu lunar NET al Dvs. personal, care provine din toate sursele de venit? – în funcție de gen

Această diferență de venituri în funcție de gen este mai mare în regiunea UE (30%) în comparație cu CSI. Acest lucru poate fi explicat, în parte, de o participare mai mare a femeilor în sfera de îngrijire, care este cel mai slab retribuită (împreună cu agricultura) atât în UE și CSI.

Chiar și în cadrul aceluiași sector de activitate, femeile primesc salarii mai mici în comparație cu bărbații. Sectoarele cu cele mai mari discrepanțe în acest sens sunt industria de prelucrare, transport, servicii și comerț, și acest fapt se întâmplă chiar dacă, în linii generale, nivelul de educație al femeilor este superior celor al bărbaților. Această discrepanță se păstrează chiar și atunci când nivelul de angajare al bărbaților și femeilor este același.

O mare parte din migranții moldoveni sunt căsătoriți

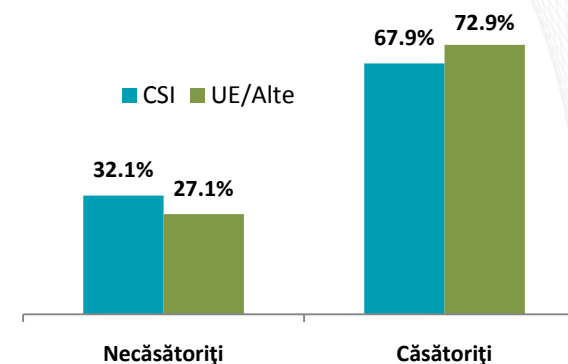

Figura 8: „Care este statutul marital?” la momentul aflării în țara de migrație

71% dintre migranții moldoveni sunt căsătoriți, dar nivelul de reîntregire a familiilor lor în țările de destinație este cu mult mai mic decât în cazul altor state. Deseori acest fapt conduce la tensiuni personale, familiale și sociale în cazul migranților.

Maturitatea ciclului migraționist

Înțelegerea maturității relative a ciclului migraționist general este importantă din mai multe motive. Aceasta poate oferi o imagine profundă asupra comportamentului migraționist și economic actual și viitor al migranților – inclusiv intențiile posibile de revenire în țara de baștină ale lor. Acesta este un factor care poate fi utilizat pentru a explica și prognoza comportamentele generale de economisire, remitere și de investire.

Una din caracteristicile migrației în cazul Moldovei este nivelul relativ mic al maturității în comparație cu alte țări studiate. Maturitatea poate fi măsurată prin utilizarea mai multor indicatori cantitativi și calitativi, precum nivelul de legalizare a statutului în țara-gazdă, rata de reunificare a familiei, cunoașterea limbii din țara respectivă și nivelul de prosperitate/integrare în societatea-gazdă. În plus, acești factori și indicatori pot fi comparați la nivel de țări, dacă se adună date comparabile.

Legalizarea șederii

Majoritatea migranților moldoveni pe termen lung din UE își legalizează șederea și permisele de lucru

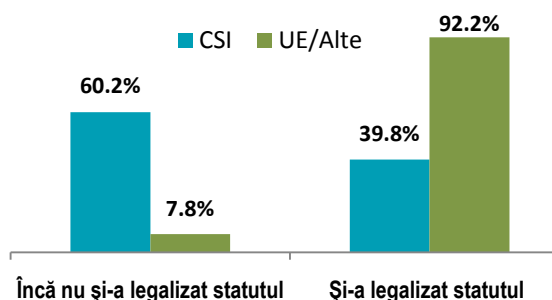

Figura 9: "Statut de reședință pe termen lung / permis de muncă în țara de migrație"

Procesul de legalizare este un factor important în determinarea veniturilor, economiilor, remitențelor și a vulnerabilității/securității sociale. Legalizarea influențează pozitiv capacitățile migranților de a-și atinge obiectivele de economisire. Legalizarea asigură venituri mai mari și reduce vulnerabilitatea migranților pentru exploatarea prin muncă sau alte efecte negative. Cu cât este mai mare procentul migranților cu statut legalizat, cu atât este mai matur ciclul migrației.

67% dintre migranții moldoveni pe termen lung consideră statutul lor de ședere și de muncă ca fiind legalizat. Rezultate similare obținute din alte studii sugerează că această pondere este relativ mică. De notat că există o diferență considerabilă în acest sens între regiunile UE și CSI, atâta timp cât majoritatea migranților din CSI nu și-au legalizat statutul.

Gradul relativ de legalizare se reflectă în propensiunea migranților de a deține cont în bancă

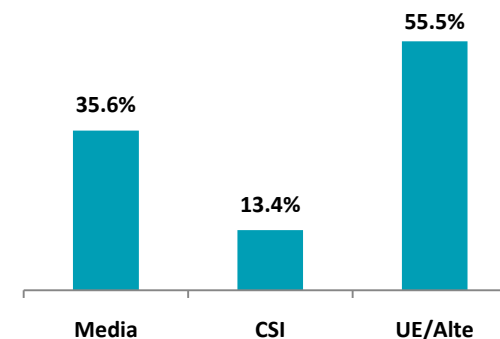

Figura 10: "Dvs. sau altcineva din gospodăria Dvs. aveți cont în bancă (în țara de migrație)?"

În comparație cu migranții din Albania, Bosnia sau Kosovo, gospodăriile de migranți moldoveni nu apelează des la băncile din țările de destinație (mai ales ținând cont de nivelul de legalizare a lor). Acest fapt poate fi explicat prin durata mai scurtă a experienței migraționiste, și prin sectorul de angajare. Pe viitor se așteaptă un grad mai ridicat de utilizare a băncilor, dat fiind extinderea experienței migraționiste. Cu toate acestea, această constatare, discutată în detaliu în secțiunea financiară de mai jos, confirmă, de asemenea, nivelul mai scăzut de maturitate a ciclului de migrație din Moldova în comparație cu celelalte țări studiate.

După cum arată sondajul cu gospodăriile cu migranți pe termen lung (vezi Anexa 1), doar 9% dintre subiecți au declarat că membrii familiilor lor aflați în migrație pe termen lung nu au fost

acasă “niciodată”. Această constatare pare să confirme faptul că marea majoritate a migranților vin și pleacă nestingheriți, chiar și în cazurile când statutul migranților din CSI nu este legalizat.

Dintre cei care și-au legalizat statutul, marea majoritate a reușit să facă acest lucru în etapele de început a ciclului migrațional.

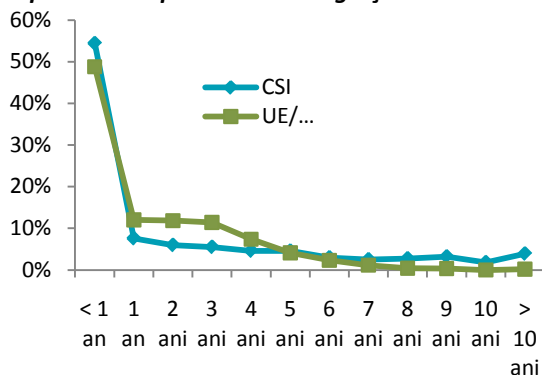

Figura 11: “În cât timp ați reușit să vă legalizați statutul de ședere/ permisul de muncă”

Perioada medie de obținere a legalizării este de 1.5 ani în țările UE/alte țări și de 2.3 ani în regiunea CSI. Acest fapt arată că deși inițial mulți moldoveni au plecat peste hotare pe căi neformale, majoritatea au reușit să-și legalizeze statutul în timp foarte scurt (doar câțiva ani).

61% au obținut legalizarea în primul an; 10% în al doilea an de migrație. Către al patrulea an de ședere peste hotare rata de legalizare a atins, în medie, 88%, iar restul (majoritatea lor) s-au legalizat în următorii ani.

Există o tendință clară orientată spre migrația legală și legalizarea statutului încă în primele etape ale migrației

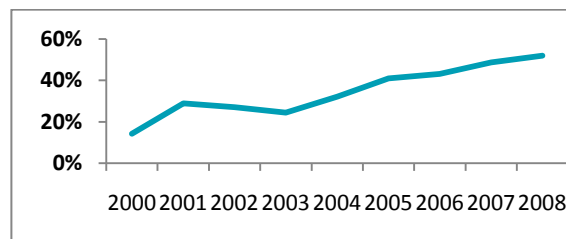

Figure 12: “Dinamica relularizării statutului de ședere în primul an de aflare în țara de destinație”

S-a estimat că există 176,900 migranți moldoveni pe termen lung¹⁵ în CSI și în UE/alte țări de destinație. Conform sondajului realizat cu gospodăriile, majoritatea lor sunt legalizați peste hotare. Spre deosebire de alte țări studiate, ratele de legalizare au fost stabile de-a lungul ultimilor 10 ani, fără careva “concentrații maxime”, ceea ce ar indica asupra faptului că procesele de legalizare nu reprezintă o simplă consecință a campaniilor guvernamentale și amnistieri.

Pentru regiunea Europei Sud-Est, cazul Moldovei ca model migraționist este unic, deoarece migrează atât femeile, cât și bărbații (bivalență în funcție de gen). Reîntregirea familiei (dacă are loc) de regulă se produce atunci când migrantul lider obține legalizarea, iar odată cu aceasta un anumit nivel de securitate în țara de migrație.

¹⁵ Este recunoscut acel fapt că această cifră nu reflectă valoarea reală a numărului total de migranți, care include lucrătorii sezonieri și alte categorii. Pentru o prezentare a estimărilor referitoare la migrație, vezi Aneza II.

Reîntregirea familiei

Nivelul de reunificare a familiei în rândul migranților căsătoriți este foarte scăzut în comparație cu alte țări studiate până în prezent

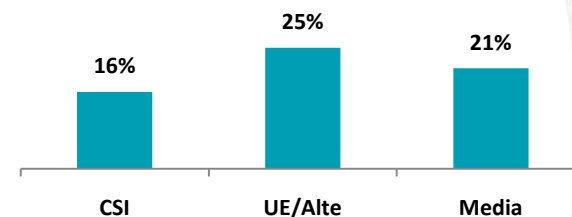

Figura 13: Reîntregirea familiei în țările de destinație

Pentru comparație, nivelul de reunificare a familiei în cazul migranților din Albania atinge 90.5%, iar în cazul migranților din Bosnia și Kosovo este și mai mare. Aceasta reflectă dinamica migrației din aceste țări (de exemplu, migranții din Bosnia deseori migrează împreună cu familia), dar și un anumit nivel al maturității migrației din aceste state, fiecare având un trecut migraționist cuprins între 20-40 ani.¹⁶

Mărimea medie a unei gospodării de migranți moldoveni pe termen lung aflați peste hotare este de 1.5 persoane. În medie 1.27 persoane

¹⁶ Mai multe informații despre mărimea gospodăriilor și numărul de persoane care obțin venituri din Albania, BiH, Kosovo, pot fi găsite în Prezentarea Financiară Generală, la pagina 45 a prezentului raport.

per gospodărie sunt angajați sau realizează careva venituri, obținându-se un număr mic de membri dependenți de migrație.

Reflectând caracterul trans-național al familiei, alte 1.9 persoane (în medie) care aparțin aceleiași familii, locuiesc în Moldova.

Limba

Până în prezent, migranții moldoveni preferau să plece în acele regiuni și țări cu care împărtășeau similarități culturale, istorice și lingvistice.

Deoarece Moldova a făcut parte din Uniunea Sovietică, limba rusă a devenit pe larg utilizată de moldoveni. Cunoașterea limbi ruse facilitează migrația și integrarea în regiunea CSI.

Vorbitorii de limbă română pot învăța cu ușurință alte limbi de origine latină, precum italiana, spaniola, portugheza și franceza, iar aceasta facilitează migrația spre statele respective din UE. Mulți dintre migranții moldoveni învață limbile acestor state mai repede decât alți migranți.

Abilități și calificare

Puțini dintre migranții moldoveni au obținut educație formală peste hotare sau instruire la locul de muncă

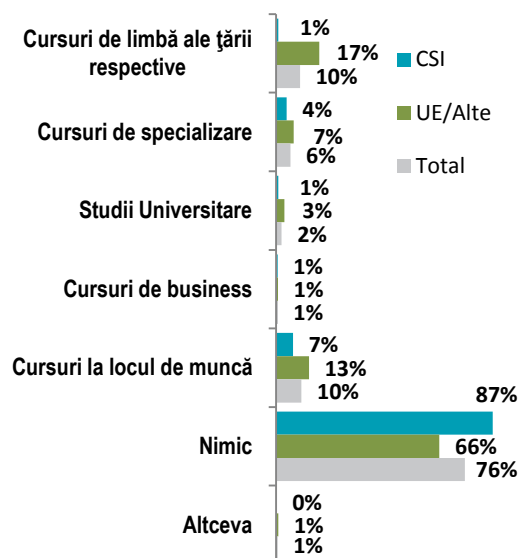

Figura 14: "În timpul șederii peste hotare, ați apelat la careva instruiți?"

Această rată scăzută de îmbunătățire a competențelor în perioada de migrație este, cel mai probabil, un rezultat al faptului că deseori moldovenii sunt angajați în sectoare care necesită un nivel mic de calificare și un rezultat al statutului forței de muncă (muncitor calificat, muncitor necalificat).

Relativitatea statutului economic

Nivelul veniturilor personale reflectă perspectivele economice ale migranților moldoveni în cele două regiuni principale ale migrației

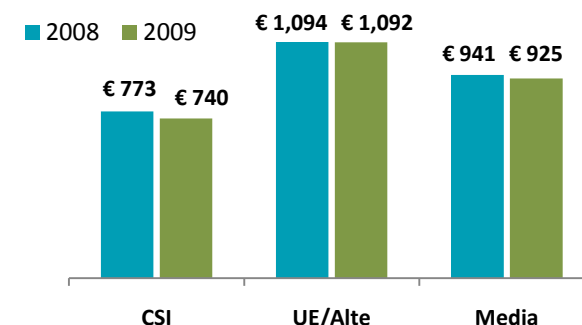

Figura 15: Venitul mediu personal, format din toate sursele de venit

Comparația veniturilor anuale ale gospodăriilor în funcție de regiuni reflectă un nivel redus al maturității migrației din Moldova

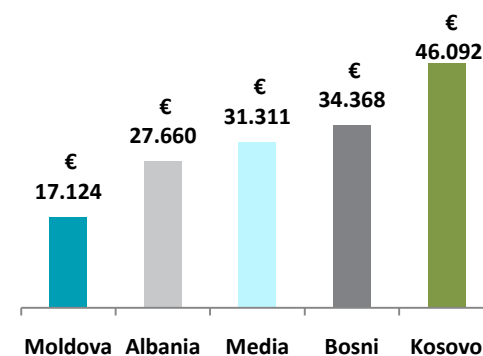

Figura 16: Venitul anual al gospodăriilor, în țara de migrație – comparație pe regiuni (numai regiuni din UE)

Rețele sociale și comunicare

Pentru a înțelege strategiile migraționiste și pentru a dezvolta instrumente și inițiative relevante de marketing și de ridicare a nivelului de conștientizare este necesar să cunoaștem care sunt sursele de comunicare disponibile/de încredere ale migranților și aspectele ce țin de sprijinul reciproc în rândul migranților.

Ajutorul reciproc în rândul migranților, precum și între migranți și comunitatea de baștină, joacă un rol esențial în fiecare etapă a experienței migraționiste ale moldovenilor. Rețelele sociale și comunicarea au o mare importanță în a ajuta la gestionarea riscurilor legate de migrație, la reducerea costurilor financiare asociate migrației și la maximizarea beneficiilor din migrație.

Cei mai muți dintre migranți se află peste hotare împreună cu rudele apropiate sau prietenii

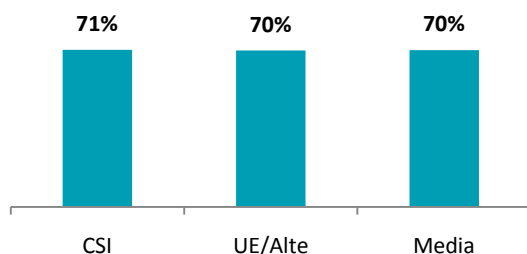

Figura 17: "Aveați membri ai familiei, rude, prieteni, vecini, etc. în țara de migrație, înainte de a emigra?"

Circa 4 din 5 migranți moldoveni au apelat la rudele lor pentru a fi ajutați să migreze

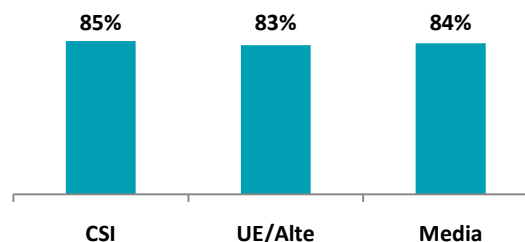

Figura 18: "Aceste persoane v-au ajutat să emigrați, să vă găsiți un loc de trai sau demuncă?"

Eșantion: 1,633 migranți care aveau prieteni, membri de familie etc. în țara de destinație înainte de plecare

La consolidarea rețelei sociale contribuie factorul de proximitate în locurile de destinație

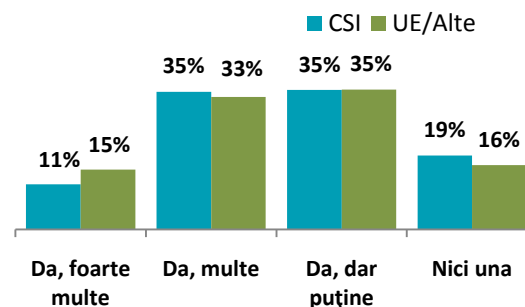

Figura 19: "Există persoane cunoscute care locuiesc în apropiere de dvs. în țara de migrație?"

Și proximitatea la locurile de muncă

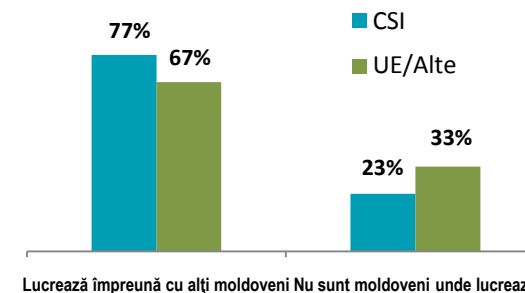

Figura 20: "Sunt și alți moldoveni unde lucrați Dvs?"

În linii generale, migranții moldoveni mențin legături reciproce puternice la locurile de muncă, se întâlnesc deseori în locuri publice precum baruri și cafenele, unii la alții acasă sau comunică prin telefon. Cel mai important mijloc de comunicare printre migranții moldoveni este contactul social zilnic la locul de muncă (46%) sau discuțiile telefonice (44%).

40% dintre migranții moldoveni se întâlnesc săptămânal în locuri publice, iar 66% își fac vizite reciproce la domiciliu o dată în lună. Acest nivel înalt de capital social este important din punct de vedere al schimbului de informații și sprijinului economic și social atât în țara de migrație, cât și în Moldova.

Migranții moldoveni mențin legături puternice și cu comunitățile lor de la baștină

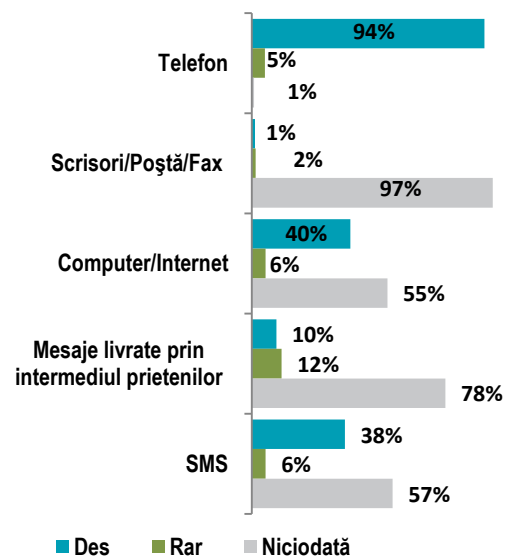

Figura 21: "Când vă aflați peste hotare, cât de des folosiți următoarele metode de comunicare cu membrii familiei și prietenii care sunt în Moldova?"

De regulă migranții comunică cu familiile și prietenii din Moldova prin telefon (94% săptămânal), Internet (40% săptămânal) sau SMS (37% săptămânal). 9 din 10 migranți vizitează regulat (anual) Moldova.

Majoritatea vizitelor în Moldova se realizează în lunile aprilie și august (câte 14%), decembrie și ianuarie (câte 12%). Există diferențe între migranții din regiunile CSI și UE. Migranții din CSI vizitează Moldova mai des în aprilie și ianuarie, în timp ce migranții din regiunea UE vin mai des acasă în lunile august și decembrie.

Accesul moldovenilor la sursele mass-media în țările-gazdă este relativ înalt

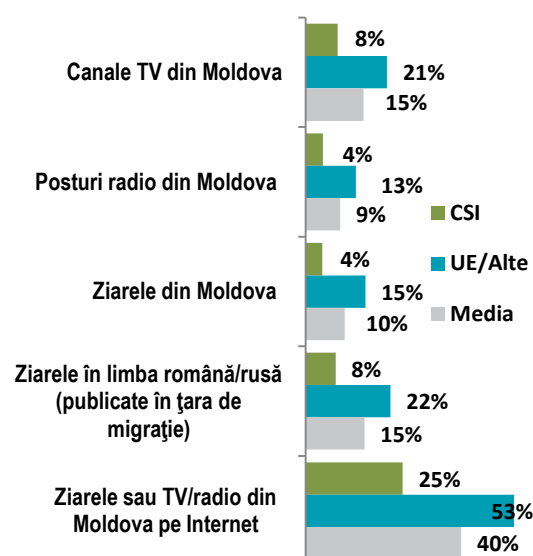

Figura 22: "În țara de migrație aveți acces regulat la următoarele surse media?"

Dar comunicarea personală cu familia, prietenii și cu alți migranți rămâne a fi sursa de informare în care migranții au cea mai mare încredere

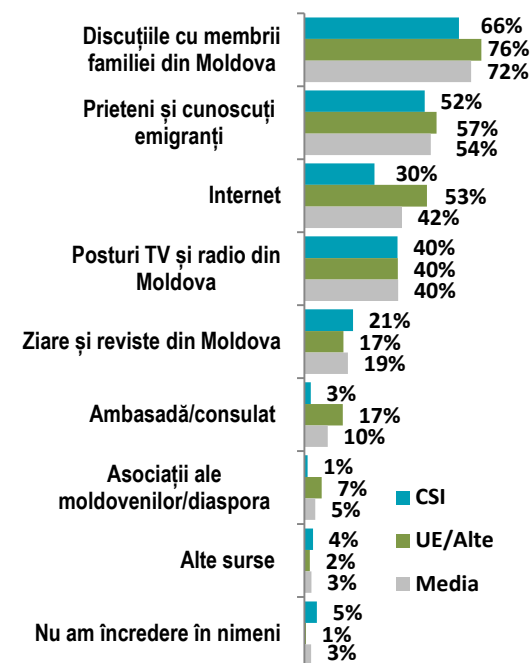

Figura 23: "Care sunt trei cele mai importante surse de informare despre Moldova, în care aveți încredere?"

Acest capital social este puternic susținut de canalele de comunicare între migranți și Moldova. Datele sondajului nostru arată că există o legătură puternică între cât de mult comunică migrantul, pe de o parte și comportamentul remitent, intențiile de întoarcere acasă și eventualele activități investiționale, pe de altă parte.

Aceste canale de comunicare contribuie nu doar la satisfacerea necesităților emoționale, dar și ajută la schimbul de informații, idei și practici, prin aceasta stimulând dezvoltarea socială și economică a Moldovei.

Sporirea accesului la căile de comunicare moderne, precum internet, VoIP, telefonie mobilă și accesul la sursele media prin satelit sau internet, contribuie la fortificarea acestor căi de comunicare și la sporirea intensității (volumului) de comunicare.

Deși migranții moldoveni dețin un puternic capital social orizontal, acest lucru nu este valabil și pentru capitalul social structural (adică organizații și rețele formale care promovează acțiuni comune). Chiar dacă există asociații ale migranților și organizații de diaspora, importanța și rolul lor pentru comunitățile de migranți și familiile lor pare a fi extrem de limitat. Rezultatele sondajului arată că doar 4.6% dintre migranți consideră aceste asociații drept “surse de informare de încredere”.

Mulți dintre migranți mențin puternice relații sociale în țările de destinație după ce revin la baștină, acolo rămânând prietenii, colegii de servicii, unele rude de-ale lor.

Acest tip de capital social îi ajută la menținerea unor relații economice și comerciale cu țările-gazdă în care au lucrat altădată.

Întoarcerea la baștină

Întoarcerea susținută și integrarea sunt considerate a fi ultima etapă în procesul migrației circulare. Procesul de revenire din migrație este important pentru că implică un posibil transfer de capital financiar acumulat (economii acumulate peste hotare), a capitalului uman (experiență, aptitudini, cunoștințe, idei și practici antreprenoriale etc.) și a capitalului social (contacte, relații, rețele).

Intențiile și comportamentul de revenire sunt factori determinanți în explicarea și prognozarea tendințelor de economisire, remitere și investire. Ele influențează nivelul de dezvoltare care îl poate oferi migrația.

La nivel personal, perioada circularității poate fi de durată lungă sau scurtă. Revenirea acasă este un fenomen relativ nou în Moldova. Un studiu din 2008 arată că 10% dintre toți migranții întorși au revenit în 2003 iar tendința de revenire era în creștere ca rezultat al îmbunătățirilor de ordin social, economic și politic din Moldova.¹⁷

De aceea, se poate considera că înainte de criza economică actuală întoarcerea migranților în Moldova a fost un proces dinamic și crescând.

Decizia moldovenilor de a reveni acasă este condiționată de anumite obiective bine definite

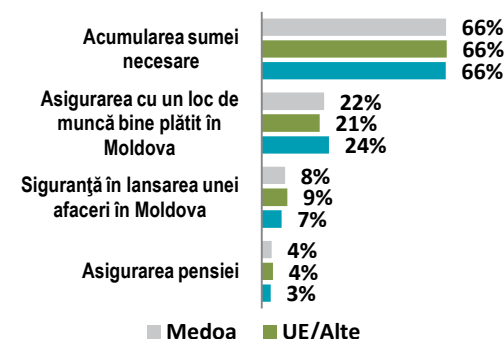

Figura 24: “Care este condiția principală pe care trebuie să o îndeplinești înainte de a vă întoarce în Moldova cu traiul permanent?”

Eșantion: 1,634 migranți care ar dori să revină acasă pentru totdeauna.

Pentru migranții moldoveni (la fel ca și pentru cei din alte țări analizate) realizarea obiectivelor de economisire este o condiție prioritară în luarea deciziei referitoare la întoarcerea acasă.

O mare importanță o au și factorii externi, pe care migrantul nu-i poate controla, și anume: oportunitățile de angajare sau climatul investițional din Moldova.

Elaborarea și aplicarea de politici macro-economice durabile și asigurarea unui mediu de reglementare care să susțină stabilitatea, să încurajeze creșterea și dezvoltarea sunt pre-condițiile iminente pentru sporirea fluxului de transferuri bănești ale migranților și pentru orientarea lor în domenii productive, indiferent

¹⁷ European Training Foundation, *The contribution of Human Resource Development to Migration Policy in Moldova*, 2008

dacă acești bani sunt transferați în Moldova în timpul când persoana se află în migrație sau atunci când aceasta decide să revină la baștină.

Reieșind din acestea, un cadru de politici și măsuri care să abordeze în mod direct interesele și preocupările migranților poate fi elaborat numai dacă acest mediu este înțeles.

Doar în aceste condiții migranții ar putea fi convinși că ei ar avea de câștigat din transferuri și din investirea unei părți semnificative a resurselor lor financiare în produse de economii sau în activități productive din Moldova.

70% dintre migranți manifestă o intenție clară de a reveni în Moldova, în timp ce alți 13% s-au arătat indeciși în acest sens.

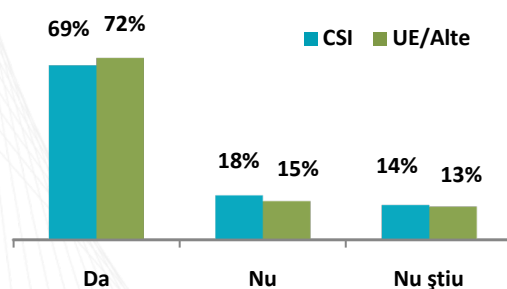

Figura 25: "Planificați să vă întoarceți în Moldova (cu traiul permanent) în viitorul apropiat?"

Intențiile de întoarcere sunt *considerabil mai mari* la migranții moldoveni în comparație cu migranții altor țări studiate. Experiența arată că reîntregirea familiei, integrarea în țara de destinație și îmbunătățirea statutului socio-economic al migranților va diminua ratele de revenire acasă.¹⁸

După cum se arată în figura 24, în perceperea Moldovei ca o destinație atractivă din punct de vedere al întoarcerii (ca mediu favorabil antreprenoriatului și ca oportunități de angajare) este implicat un grup de factori contigui.

Rezultatele studiului arată că dorință mai mare de a reveni în Moldova manifestă persoanele cu vârste mai mari, familiștii (cei care au lăsat acasă familia) și persoanele care au atins un anumit nivel al economiilor. Este mai mare probabilitatea ca persoanele care lucrează în agricultură, construcții și îngrijire la domiciliu să revină acasă, în comparație cu cei care lucrează în alte sfere peste hotare.

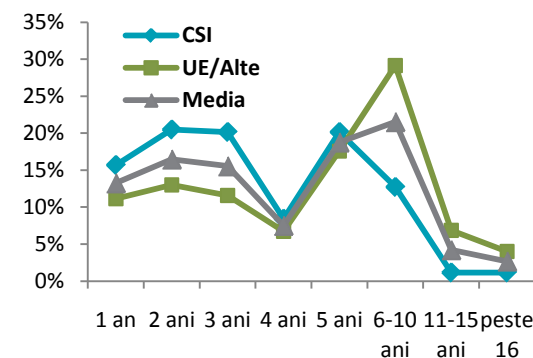

Figura 26: "Peste câți ani intenționați să vă întoarceți în Moldova cu traiul permanent?"

Migranții moldoveni din țările UE ar dori să revină acasă, în medie, peste 6 ani, iar cei din CSI – în medie, peste 4 ani. Cercetările din alte țări din regiune, realizate până în prezent, sugerează că această perioadă ar putea să se extindă, în mare parte datorită factorilor menționați anterior.

În plus, conform unui studiu recent realizat de către autori¹⁹, criza economică curentă din țările de destinație și transmisiunea acesteia către Moldova ar putea influența ciclul general al migrației.

La nivel individual, migrantul ar putea să nu-și atingă obiectivele de economisire, fiind extinsă, din acest motiv, perioada de migrație. În mod alternativ, migrantul ar putea alege să revină în Moldova pentru a nu consuma economiile deja acumulate.

¹⁸ De exemplu, studiile realizate de autori în Albania între anii 2003-2008 arată că dorința migranților de a reveni acasă s-a redus de la 64% la 49%. (de Zwager, et al., 2010)

¹⁹ 2010 IOM-IASCIAlbania study

Unul din indicatorii intenției de revenire îl constituie deținerea de către gospodăriile de migranți a proprietății în țara de origine și în țara de migrație

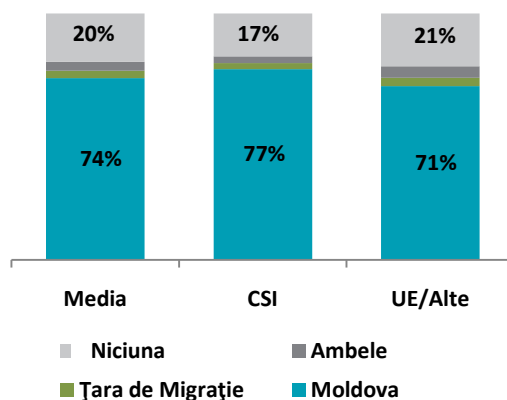

Figura 27: "Aveți în proprietate imobil în ..."

Rezultatele arată că puțini dintre moldoveni dețin proprietate peste hotare (rata fiind chiar mai mică decât în cazul migranților altor țări studiate). În același timp, marea majoritate a acestor gospodării au proprietate în Moldova. Această combinație pare să confirme nivelul înalt al intențiilor de revenire a migranților în Moldova (Figura 25).

De fapt, după cum se arată în figura 28, acumularea de economii pentru procurarea de imobil (apartament sau casă) în Moldova (mai degrabă decât peste hotare) constituie obiectivul primar al multor migranți moldoveni.

Dorința achiziționării de proprietăți în viitor explică, într-un fel, intențiile de revenire a migranților

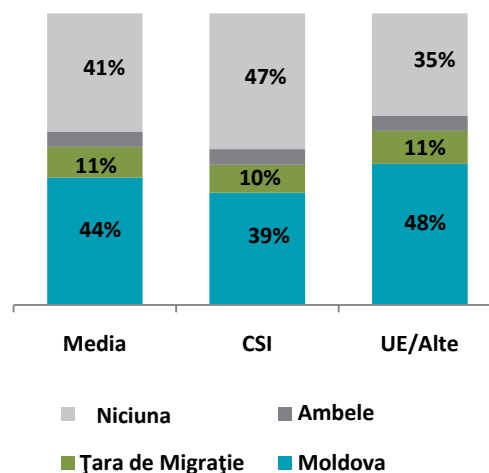
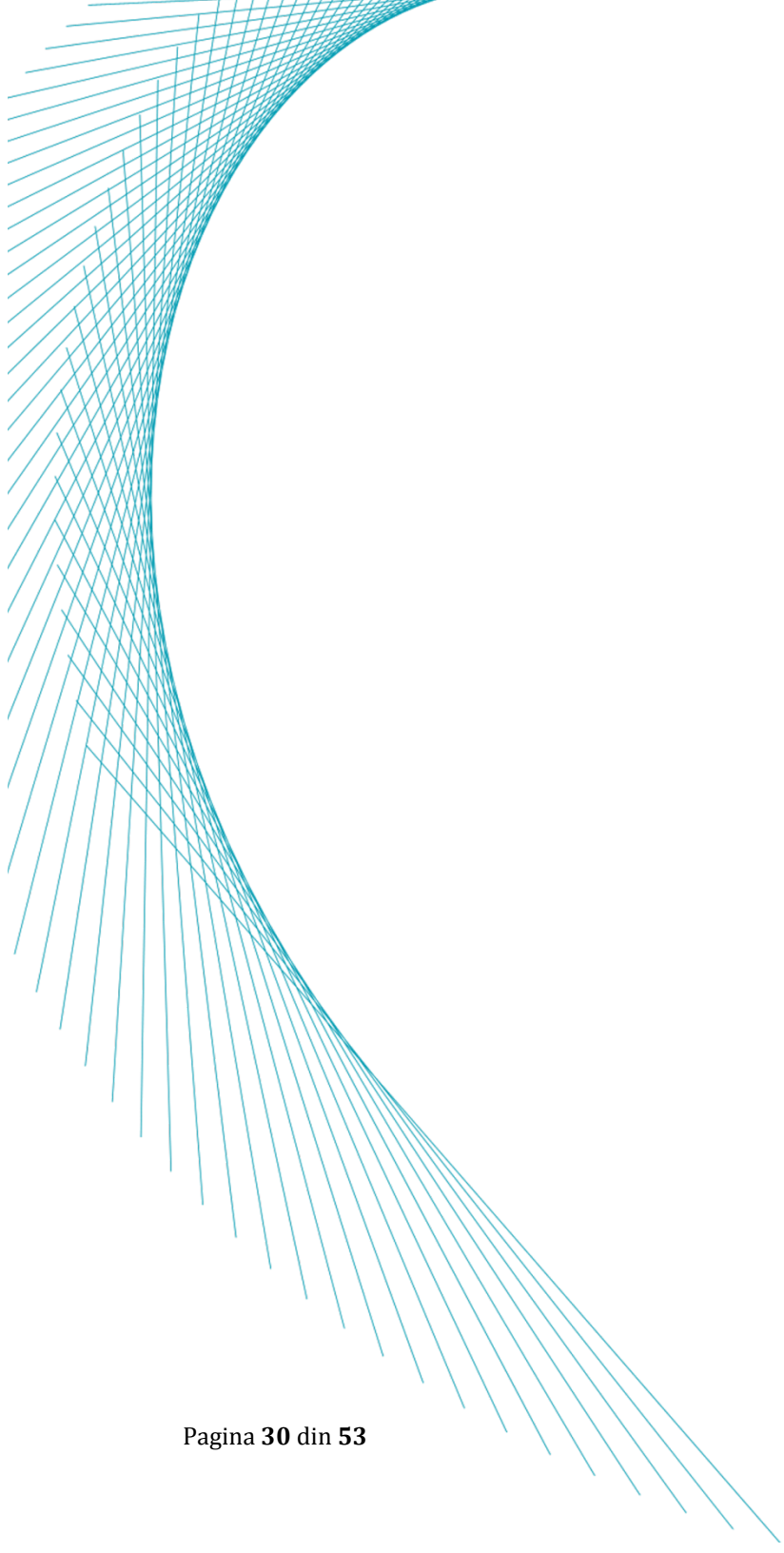

Figura 28: "Intenționați să procurați imobil în ..."

Procesul de revenire acasă (oricând s-ar produce) va accentua tendința generală de urbanizare în Moldova. Datele arată că 24% dintre migranți nu intenționează să revină în localitățile lor de origine, optând pentru Chișinău (22%) și zonele din preajma orașului (3%).

Preferința pentru capitală și zonele din apropiere este condiționată de oportunități de angajare și investiționale mai mari, dar și de perspective mai bune pentru copii. Această constatare este confirmată de intențiile investiționale ale multor migranți (vezi mai jos). Drept rezultat, în viitor se așteaptă presiuni mai mari asupra Chișinăului.

Caracteristici financiare cheie

Venituri, cheltuieli și economii

Regiunea de migrație influențează nu doar veniturile gospodăriei, dar și cheltuielile și economiile acestora

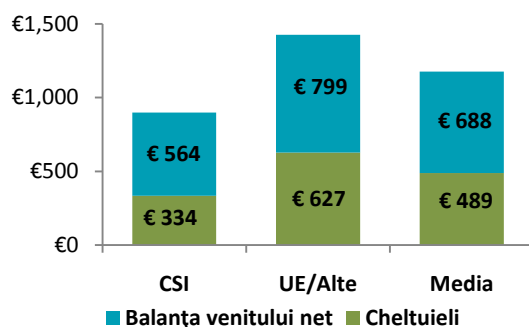

Figura 29: "Estimați vă rog venitul mediu lunar NET a tuturor persoanelor (care fac parte din familie în țara de migrație) inclusiv Dvs?"; "În medie, cât cheltui pe luna familia Dvs din țara de migrație?"

Alți factori luați în considerație de către migranți atunci când decid unde să plece sunt costurile și riscurile migrației, dar și costul călătoriei (inclusiv distanța și cadrul de reglementare). Aceste costuri și riscuri sunt mai mici în cazul

alegerii CSI, inclusiv datorită rețelelor de conaționali care ar putea să-i ajute, afinităților culturale, regimului de călătorie fără vize. Totalitatea acestor factori influențează atât alegerea țării de destinație, cât și rata brută a economiilor, acestea din urmă sunt surse din care provin ulterior remitențele și economiile nete (vezi mai jos).

Datorită rețelelor sociale bine dezvoltate și comunicării active și intense, majoritatea migranților cunosc opțiunile referitoare la veniturile și cheltuielile pe care le-ar avea în cazul în care aleg o regiune sau alta.

Această analiză de piață confirmă ipotezele studiilor cantitative și calitative anterioare, conform cărora *migrația și comportamentele economice sunt determinate, în primul rând, de posibilele economii pe care le poate acumula migrantul, mai puțin de venituri.*

Schimbarea în modelul migraționist – de la migrația individuală la reunificarea familiei – contribuie la creșteri substanțiale a cheltuielilor în țara de destinație și, respectiv, la reducerea valorii remitențelor (vezi mai jos). Alți factori care influențează volumul total de cheltuieli sunt nivelul de educație al migrantului, durata migrației și schimbările obiectivelor migrației survenite în timp.

Migranții moldoveni au obiective foarte clare de economisire

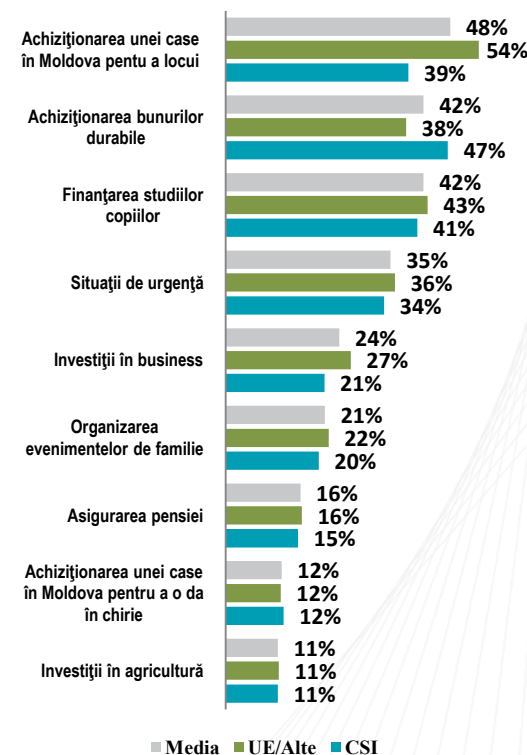

Figura 30: "Indicați trei cele mai importante obiective de economisire a banilor, pe perioada de aflare peste hotare?"

și o imagine la fel de clară referitoare la cantitatea de bani de care au nevoie

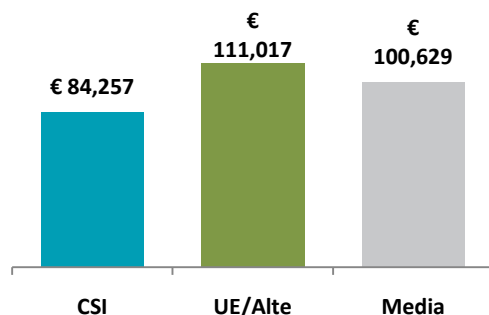

Figura 31: "Ați putea evalua suma totală de bani necesară pentru realizarea obiectivelor?"

Gospodăriile de migranți moldoveni au un venit mediu anual de 14,112 Euro, dintre care 8,256 Euro sunt economisiți. Aceasta presupune o predispoziție de economisire (înainte de remitențe) de 58.5% din venitul net al gospodăriei (în urma impozitelor și altor deduceri).

Această predispoziție este foarte înaltă, chiar în comparație cu alte țări studiate; pentru o comparație în detaliu cu migranții pe termen lung din Albania, BiH, Kosovo și România vezi Tabelul *Rezumat Financiar* de mai jos. Această rată înaltă de economisire poate fi explicată prin caracteristicile și dinamica migrației din Moldova, inclusiv prin acei factori care determină nivelul mai mic de maturitate al ciclului migraționist precum este rata scăzută de reunificarea familiei.

În raport cu alte țări studiate, migranții moldoveni sunt mai puțin încrezători că-și vor putea realiza obiectivele de economisire

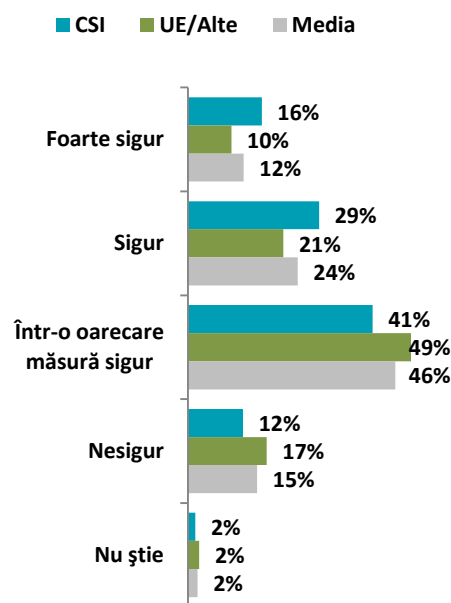

Figura 32: "Cât de sigur sunteți că veți aduna suma necesară de bani pentru realizarea obiectivelor propuse?"

Remitențele

În mod indiscutabil, remitențele au avut un impact pozitiv mare asupra stabilității macro-economice din Moldova. Ele ajută la finanțarea deficitului financiar considerabil și în creștere, contribuie la consolidarea fiscală, sprijină cursul valutar. Valoarea remitențelor este mai mare decât suma dintre câștigurile provenite din exporturi, investițiile străine directe nete și suportul financiar oficial către Moldova.

Ca pondere din PIB, instituțiile economice internaționale plasează Moldova printre primele zece țări beneficiare de remitențe din lume și printre liderii, din acest punct de vedere, țărilor Europei de Est și Fosta URSS.²⁰ Estimările oficiale ale volumelor anuale de remitențe, atât cele transferate pe căi formale, cât și pe căi neformale, au crescut concomitent cu numărul crescând al migranților.

La scară individuală, remitențele au avut un impact important în reducerea sărăciei și susținerea consumului. Rolul actual și viitor al remitențelor în promovarea investițiilor și a dezvoltării durabile a țării va fi discutat în detalii mai jos.

20 Ratha, D., Mohapatra, S., Silwal, A., Outlook for Remittance Flows 2009-2011: Remittances expected to fall by 7-10 percent in 2009, Migration and Development Brief 10, Migrant and remittances team, Development Prospects Group, The World Bank

Marea majoritate a gospodăriilor de migranți aflate peste hotare trimite regulat bani acasă

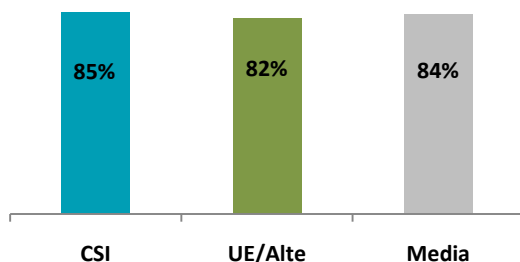

Figura 33: "Dvs. sau alți membri ai familiei Dvs. din țara de migrație ați transferat bani în Moldova?"

Este mult mai probabil să remită gospodăriile de migranți moldoveni, în comparație cu Albania, Kosovo sau BiH – țări unde rata non-remitenților printre gospodăriile de migranți este mai mare.

"A ajuta soțul(soția) și copiii" și "a ajuta părinții" sunt cei mai importanți factori pentru care migranții trimit remitențe

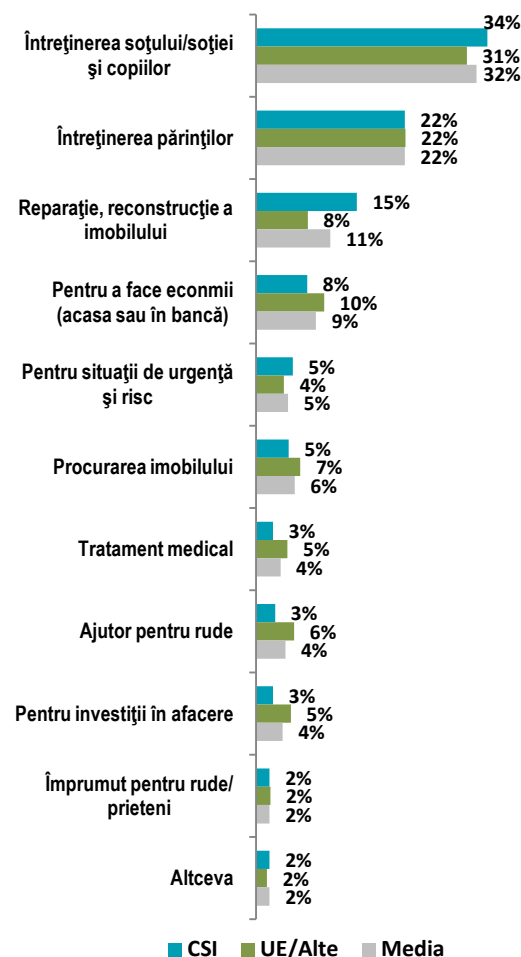

Figura 34: "Care sunt trei cele mai importante scopuri pentru care transferați bani în Moldova?"

Având în vedere stadiul incipient de maturitate a ciclului de migrație, condițiile economice precare din Moldova și rata scăzută de reîntregire a familiei, majoritatea migranților trimit bani pentru soț(ie) și copii, și apoi pentru părinți. Din aceste considerente, beneficiul cel mai important pentru multe familii de moldoveni, care reiese din fluxurile de remitențe se referă la supraviețuirea economică și reducerea sărăciei.

Anchetele realizate cu beneficiarii de remitențe confirmă că acești bani sunt folosiți prioritar pentru acoperirea necesităților zilnice ale familiilor (mâncare, îmbrăcăminte, etc.), și tocmai după aceasta pentru îmbunătățirea condițiilor de trai (procurarea de mobilier și electrocasnice, etc.), dar și pentru extinderea sau procurarea unei locuințe noi (vezi de asemenea Anexa I).

Menționăm că printre prioritățile de bază este acumularea de economii și investițiile în afaceri. Acest fapt este valabil în cazul gospodăriilor de migranți din ambele regiuni de migrație – UE și CSI.

Adițional, o parte mai mică din veniturile migrantului sunt economisite de beneficiarii de remitențe, uneori în bancă, dar mai des în bani cash la domiciliu. O altă parte din banii primiți de peste hotare este utilizată de către recipienți în investiții în activități economice, de regulă în IMM-uri din sectorul servicii.

Drept rezultat, remitențele au îmbunătățit condițiile de trai ale multor familii din Moldova, și au contribuit, într-o anumită măsură, la dezvoltarea economică și la crearea locurilor de muncă.

În 2009 o “gospodărie remitentă” medie a transferat în Moldova 4,403 Euro

Figura 35: “Puteți estima care a fost valoarea totală a remitențelor în Moldova” (Numai cei ce au trimis bani)

Valoarea remitențelor este influențată de veniturile gospodăriei, dar și de factorii care influențează economiile brute, descrise în secțiunea de mai sus. În medie, remitențele reprezintă 31% din venitul total al gospodăriilor care trimit bani, aflate peste hotare, și 52% din economiile generale (brute) ale acestora. Dacă aici ne referim la situația în țara de migrație, atunci factorii ce țin de situația din Moldova, care pot influența valoarea remitențelor sunt: situația social-economică a recipientului, intenția (dorința) de a economisi și de a investi în Moldova și intenția remitentului de a reveni acasă.

În medie, remitențele reprezintă doar 26% din venitul total al tuturor gospodăriilor de moldoveni aflate peste hotare (inclusiv non-remitenții) și 44.5% din totalul economiilor (brute) ale gospodăriei. Aceste rate pot fi comparate cu Albania, unde remitențele constituie 6% din venitul gospodăriei migrantului și 16.3% din economii (BiH: 5.5% / 18%; Kosovo: 6.4% / 15%).

Economiile și Investițiile reprezintă o pondere surprinzător de mare în remitențele către Moldova

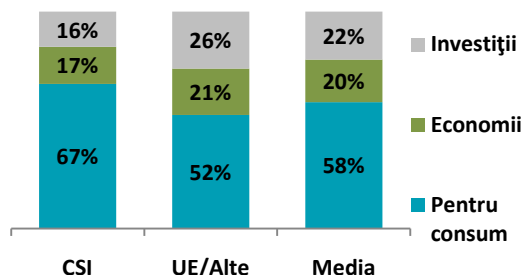

Figura 36: “Din valoarea totală a transferurilor în 2009, cum credeți ce procent a fost...?”

Persoanele non-remitente reprezintă un grup substanțial în rândul migrantilor moldoveni: La momentul realizării sondajului 16% dintre gospodăriile migrantilor nu au trimis niciodată bani din străinătate. Pentru comparație, în Albania acest grup reprezenta 23%, în BiH - 35%, și în Kosovo - 11%).

Într-o oarecare măsură, acest fapt reflectă nivelul mic al maturității experienței migraționiste din Moldova. În același timp, se confirmă faptul că cei mai mulți dintre migrații moldoveni migrează, mai degrabă, pentru a face economii, decât pentru a remite.

Persoanele care trimit remitențe pot fi divizate în 3 grupuri:

Cel mai mare grup este alcătuit din migrații care trimit bani pentru a satisface necesitățile de consum ale familiilor rămase în Moldova. După cum s-a menționat anterior, din cauza gradului

mic al reunificării familiei, subiecții din această categorie trimit bani prioritar soți(i)lor și copiilor.

În cazul în care migrantul trimite bani acasă pentru “soț(ie) și copii”, sumele atingeau, în medie, 4,423 Euro (în anul 2009). Când părinții sunt beneficiarii remitențelor, această valoare scade la 2,598 Euro. Acest fapt demonstrează că procesul de maturizare a migrației și de reîntregire a familiei va contribui la o diminuare sistemică a volumului total de remitențe către Moldova (presupunând că stocul total de migrații rămâne constant).

Al doilea grup cuprinde migrații care trimit bani acasă prioritar pentru a face economii. Valoarea anuală a remitențelor pentru acest grup a constituit, în medie, 6,630 Euro în 2009. Dacă comparăm acest grup cu grupul similar de migrații din Albania, valoarea remitențelor este de 2 ori mai mare în cazul migrantilor moldoveni.

O parte din aceste economii este depusă în sistemul bancar din Moldova și reprezintă sursa principală de lichiditate a sistemului.

Al treilea grup (cel mai puțin numeros) include migrații care trimit bani prioritar pentru a fi ulterior investiți. Valoarea medie a remitențelor acestui grup este semnificativ mai mare – 13,260 Euro (în comparație cu 7,000 Euro în cazul Albaniei).

Chiar dacă cea mai mare parte dintre migrații moldoveni trimit bani pentru satisfacerea nevoilor de consum, totuși ultimele două grupuri sunt cele cărora le aparține cea mai mare parte din volumul total de remitențe trimis în Moldova în 2009 – 448 milioane Euro.

Anual au loc, în medie, de la 6.4 la 6.8 transferuri formale și neformale

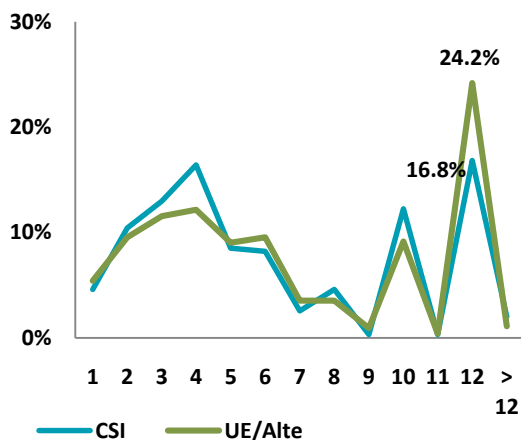

Figura 37: "De câte ori ați transferat bani în Moldova, inclusiv aduse personal?"

Figura 37 ilustrează că circa ¼ dintre migrații trimit remitențe lunar. Frecvența înaltă a transferurilor evidențiază Moldova în rândul altor state (în cazul Albaniei, de exemplu, rata transferurilor este de 2 ori mai mică). Situația poate fi explicată de obiectivul specific al remitențelor parvenite de la migrații moldoveni, și anume susținerea familiei rămase în țara de origine, de regulă a soți(i)lor, copiilor și părinților.

Căile neformale de transfer continuă să fie preferate de un mare număr de persoane remitente

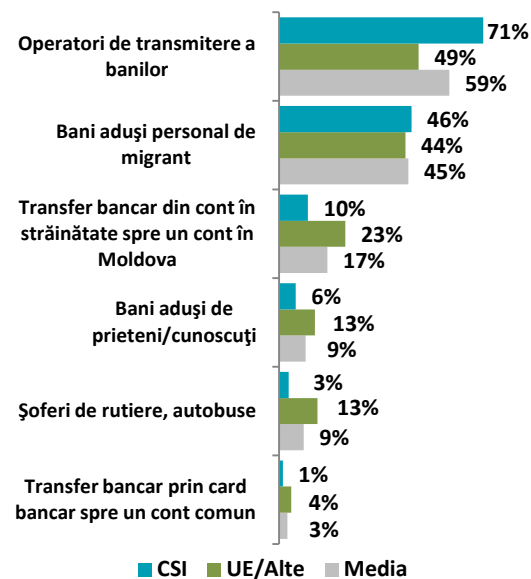

Figura 38: "Care sunt metodele Dvs. preferate de transmitere a banilor în Moldova?"

Chiar dacă a scăzut numărul de cazuri când migrații aduc bani personal²¹, această metodă continuă să fie preferată de migrații.

Această preferință este oglindită și în răspunsurile gospodăriilor recipiente de resurse financiare de peste hotare

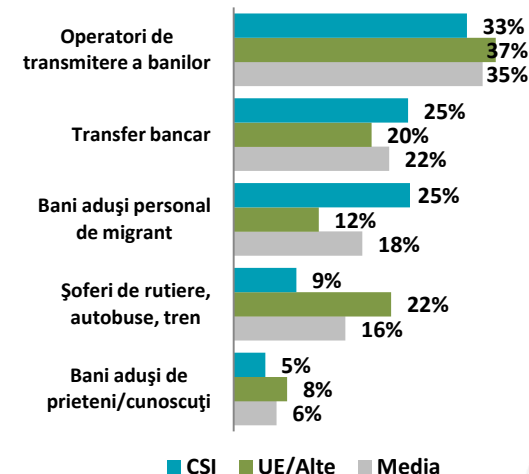

Figura 39: "Prin ce metode gospodăria Dvs. a primit bani de peste hotare în 2009?" (gospodării cu migrații)

²¹ Conform studiilor OIM în Moldova (2006 și 2008)

Dar, situația este diferită din punct de vedere al valorii reale a remitențelor

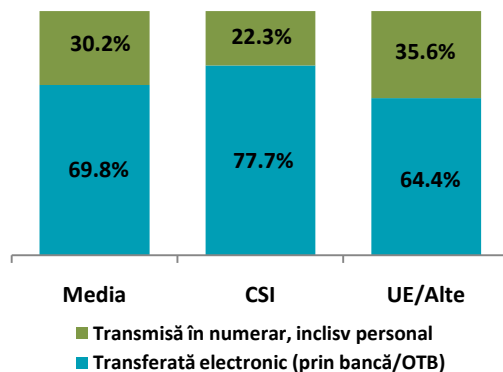

Figura 40: "Din suma totală a transferurilor spre Moldova în 2009, ce sumă a fost..." (% bazat pe media numerarului transmis)

Nu există diferențe semnificative din punct de vedere al sexului persoanei remitente

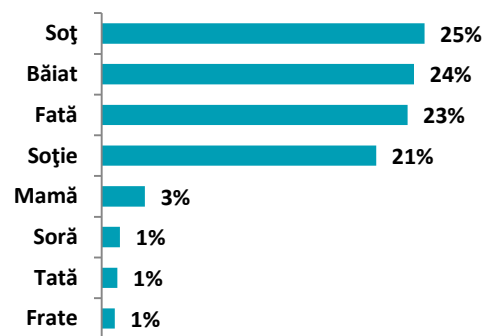

Figura 41: "Puteți să imi spuneți cine au fost persoanele din familia Dvs. care v-au transferat bani în 2009?"

Din acest punct de vedere, modelul migrației în cazul Moldovei este unic, fiind caracterizat de bivalență în funcție de gen. Sondajul realizat cu gospodăriile (Anexa 1) arată că în 51% dintre cazuri bărbații sunt acei care trimit bani (fecior, frate, soț, tată) și în 49% - femeile (soție, fiică, mamă, soră).

Discrepanța în funcție de gen apare însă când este vorba de valoarea remitențelor. Astfel femeile remit 3,638 Euro, iar bărbații 4,506 Euro (în ambele cazuri este vorba despre familii ne-reîntregite). Această diferență reflectă, cel mai probabil, veniturile personale mai mici ale femeilor de peste hotare.

Femeile din regiunea UE câștigă, economisesc și trimit mai mulți bani decât cele din CSI. Atât bărbații, cât și femeile economisesc foarte mult, în medie 59% din veniturile brute ale lor (adică veniturile prealabil remitențelor).

În țările CSI nu este diferență notabilă între genuri în funcție de ponderea economiilor (63%) și remitențelor (34%) în venituri.

Efectul crizei economice globale asupra nivelului remitențelor

În medie 31% dintre migranți au trimis mai puțini bani în Moldova în 2009 în comparație cu 2008

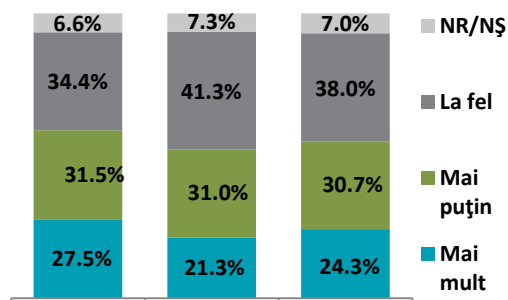

Figura 42: "Credeți că în 2009 ați trimis mai mulți sau mai puțini bani în Moldova ca în 2008?"

Estimările oficiale au evaluat o scădere a valorii transferurilor cu 29% în 2009, urmată de o creștere de 4.2% în primele luni ale lui 2010.²²

Transferurile ca procent din PIB au scăzut de la 27.4% în 2008 la 21.9% în 2009.²³ Drept rezultat

²²Transferurile sunt definite ca "bani trimiși de peste hotare de către persoane fizice, rezidente sau non-rezidente, prin sistemul bancar național, inclusiv prin sistemele internaționale de transfer a banilor", Banca Națională a Moldovei, 2010

al acestor descreșteri în volumele remitențelor, dar și a altor circumstanțe din anul 2009, PIB total în Moldova a scăzut cu 6.5%.²⁴

Sondajul realizat cu migranții arată că 31% dintre remitenți au trimis mai puțini bani în Moldova în 2009 în comparație cu 2008. Rezultatele sondajului cu gospodăriile arată că 47% dintre recipienți au declarat că au primit mai puțini bani în comparație cu anul precedent.

Migranții manifestă un grad înalt de insecuritate când sunt întrebați despre volumul de remitențe pe care îl estimează pentru 2010

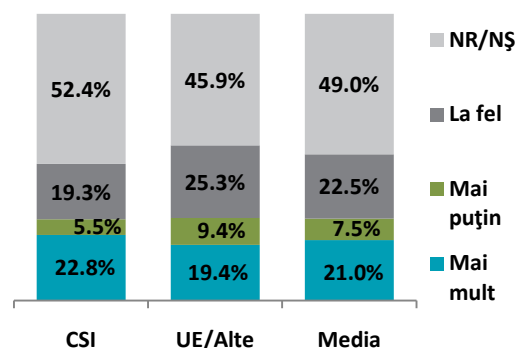

Figura 43: Cum credeți, în 2010, veți trimite mai mulți sau mai puțini bani decât în anii precedenți?

²³ În prețuri curente, Biroul Național de Statistică, 2010, www.statistica.md

²⁴ Estimări preliminare, Biroul Național de Statistică, 2010, ibid

Acest nivel înalt de insecuritate se reflectă și în răspunsurile gospodăriilor beneficiare

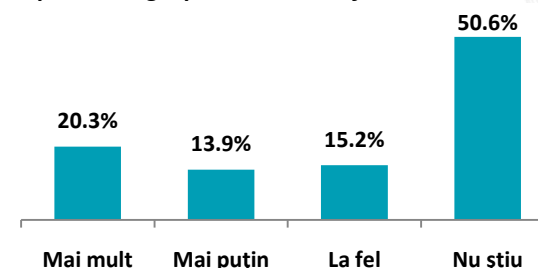

Figura 44: "Vă așteptați să primiți mai mulți bani sau mai puțini de peste hotare în 2010 în comparație cu 2009?"

Tendențe ale remitențelor

Gospodăriile de migranți reunificate remit, în medie, 992 Euro, cu 24% mai puțin decât migranții care nu au reușit integrarea familiilor.

Ca și în cazul altor țări studiate, maturizarea ciclului migraționist din Moldova ar putea condiționa reducerea remitențelor către Moldova pe termen mediu (dacă se presupune că numărul migranților rămâne constant și nu se produce reorientarea migrației dinspre CSI spre regiunile UE).

Prin urmare, se presupune că nivelul de remitențe către Moldova va rămâne constant în viitorul apropiat, sau va crește doar în acele cazuri, în care migranții ar fi motivați prin condiții adecvate din Moldova să-și mărească economiile și investițiile în țara de baștină.

Investiții

Migranții moldoveni, în comparație cu cei din alte țări studiate, au contribuit în mai mare măsură la alocarea de mijloace financiare în activități antreprenoriale; 26% dintre respondenți au declarat că au investit sau au dat cu împrumut bani câștigați peste hotare. Din acest punct de vedere migranții din CSI au fost mai activ (31.5%) în comparație cu cei din regiunea UE (20%). În Bosnia, de exemplu, doar 6% (în medie) dintre migranți au finanțat asemenea activități, iar în Albania această pondere varia între 9% și 17% (în funcție de țara de destinație).

Principalele sectoare pentru investiții în Moldova sunt agricultura, comerțul, servicii (restaurante), construcții și imobiliare. Ca și în alte state, investițiile în Moldova se fac, de regulă, în întreprinderi mici și mijlocii și sunt, de cele mai multe ori, administrate în mod individual sau împreună cu alți membri ai familiei. Totodată, aproximativ 17% dintre migranții moldoveni deja au investit sau intenționează să investească sau să crediteze afaceri în țara lor de migrare.

Migranții moldoveni au un puternic spirit întreprinzător și investițional

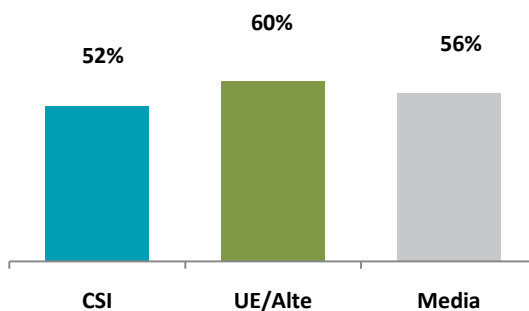

Figura 45: "În viitor, planificați să inițiați sau să extindeți o investiție în vre-o afacere din Moldova?"

Dorința de a iniția sau a extinde o afacere în Moldova rămâne foarte puternică (chiar în comparație cu alte țări studiate) atât în rândul migranților din CSI, cât și a celor din UE.

Interesul investițional al migranților din UE este mai înalt (o pondere semnificativă de 60%) în comparație cu migranții din regiunea CSI (52% - pondere la fel de impresionantă de altfel). După cum era de așteptat, există o legătură continuă dintre intenția de revenire la baștină și comportamentele investiționale.

Stilul de investire în IMM din sferele comerț, agricultură, construcții și servicii rămâne a fi cel mai popular

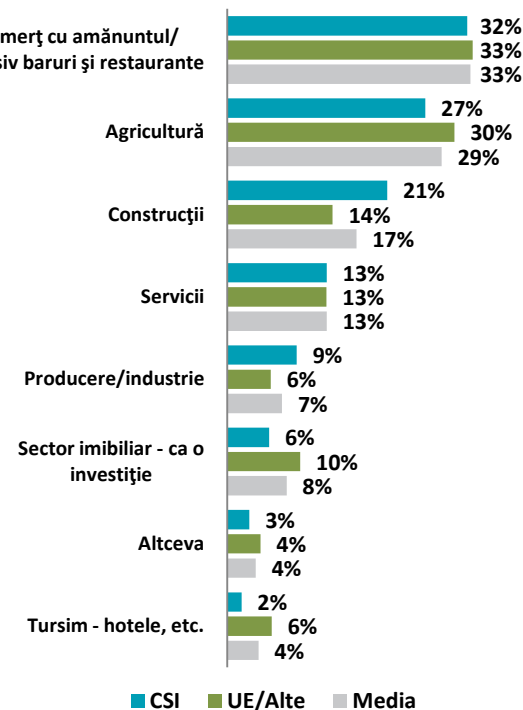

Figura 46: "Dacă da, atunci în ce sector planificați să investiți?"

Eșantion: 1,305 respondenți care planifică să investească

Se observă o schimbare în intențiile de investire în funcție de sector (trecut vs viitor)

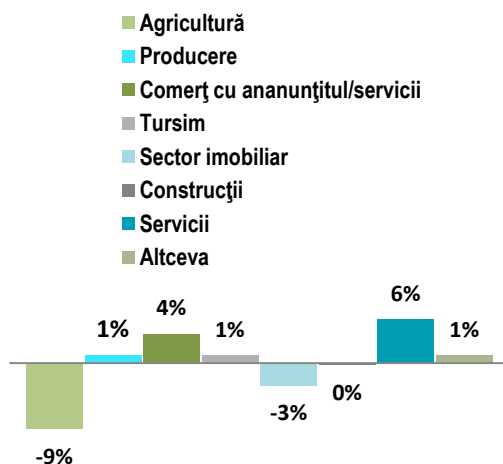

Figura 47: Schimbări în tendințele investiționale

Cu toate acestea, modelul de a investi singur sau cu familia rămâne, în mare parte, același

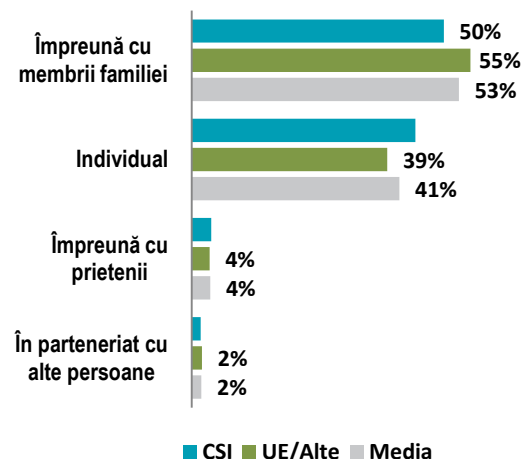

Figura 48: “Cum doriți să investiți în afacerile din Moldova?”

Investirea, cu prioritate, în parteneriat cu alți membri de familie sau în mod individual, este un tipar care nu se va schimba în viitorul apropiat. Aceasta indică asupra mării mici (limitate) a afacerii, asupra complexității și dificultăților în lansarea acesteia, oferindu-i caracteristica “afacere de familie”. Acest comportament confirmă, totodată, nivelul relativ redus al capitalului social structural printre moldoveni în general, dar și printre migranții moldoveni.

Experiența migraționistă propriu zisă influențează intențiile investiționale

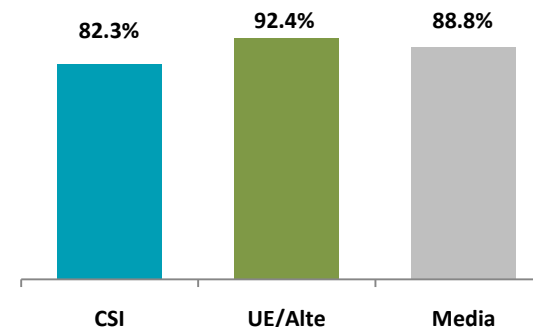

Figura 49: “Abilitățile și experiența acumulată de către Dvs. în perioada de migrație influențează planurile dvs. de investiții?”

Eșantion: 598 respondenți care au investit în Moldova în trecut

Intențiile investiționale indică asupra tendinței în favoarea zonelor urbane

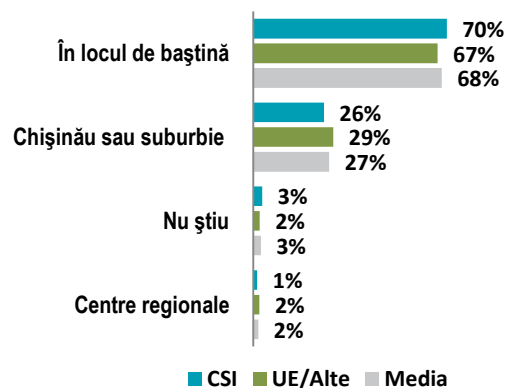

Figura 50: "În Moldova planificați să investiți în..."

Eșantion: 1305 respondenți care planifică să investească

Mai mult de 27% dintre potențialii investitori doresc să investească în Chișinău sau în împrejurimile orașului. Mai degrabă migranții rezidenți ai țărilor UE ar dori să investească în Chișinău, posibil pentru că probabilitatea ca ei să provină dintr-o zonă urbană este mai mare. Această constatare este compatibilă cu tendințele migraționiste din interiorul țării, adică spre centrele urbane și mai departe de zonele agricole slab/sub-dezvoltate, precum și cu interesul descrescând pentru investiții în sectorul agricol.

Profilul migranților

Pentru a evidenția caracterul pluralist al migrației, și pentru a oferi partenerilor de proiect ai IASCI și tuturor părților interesate o perspectivă mai clară asupra clienților viitori potențiali, migranții au fost divizați în câteva grupuri-cheie.

Grupurile A și B (persoanele care trimit bani, sau subiecții remitenți) constituie 84% de gospodării de migranți aflate peste hotare, care au trimis bani în 2008 pentru diferite scopuri.

Grupul A include acei subiecți remitenți care au declarat că un anumit procent din banii lor a fost transferat cu **scopul de a fi economisiți sau investiți**. Acest grup, la rândul lui, a fost divizat în alte patru, de la A1 la A4, în conformitate cu nivelul de economii și investiții.

Grupul B include toți subiecții remitenți care au indicat că toți banii trimiși au avut drept scop **satisfacerea nevoilor de consum (100%)**, adică nimic din resursele financiare remise nu a fost trimis cu scopul de a fi investite sau economisite.

Grupul C (persoanele non-remitente) reprezintă 16% de gospodării aflate în migrație (migranți) care **nu au transferat deloc bani** în 2008.

După cum va fi discutat în continuare, această divizare analitică nu presupune că Grupurile B și C nu sunt interesate să remită, să economisească sau să investească în Moldova în viitor.

Profilul grupului A1 – Cel mai înalt potențial de investire / economisire

Membrii acestui grup reprezintă 4% din totalul migranților pe termen lung și au fost în migrație, în medie, 7 ani. ¾ din membrii acestui grup locuiesc în regiunea UE. Ei sunt angajați în sectoarele cel mai bine plătite, și anume construcții și transport, iar 80% dintre ei sunt bărbați. Atât nivelul veniturilor lor, cât și a cheltuielilor în țara de destinație sunt înalte.

Acest fapt ar putea fi, cel mai probabil, explicat de gradul mai ridicat al reunificării familiei în țara de destinație (30%, ceea ce este de cel puțin 2 ori mai mult decât media pentru alte grupuri), rezultând în mai multe venituri. Acest grup manifestă o tendință înaltă de a reveni acasă; se așteaptă că acest grup ar putea să revină după 7 ani (în medie), după un ciclu de migrație total de 14 ani.

Remiterea în scopul susținerii familiei are cea mai mică pondere în răspunsuri – 35%. Obiectivele migraționiste ale membrilor acestui grup se referă la atingerea unui anumit nivel de economii, necesare pentru a fi investite ulterior în afacere și în procurarea de locuință proprie în care să trăiască. Intențiile cu privire la reîntoarcere sunt puternic dependente de realizarea obiectivelor de economisire ale acestor migranți.

Mai degrabă membrii acestui grup (în comparație cu altele) ar dori să investească în vreo afacere în Moldova, au investit în trecut și planifică să investească în viitor. În comparație cu alte grupuri din categoria A, ei preferă să

investească mai degrabă în servicii, producere și turism, decât în agricultură.

Profilul grupului A2 – nivel înalt de investire / economisire

Membrii acestui grup reprezintă 8% din toți migranții pe termen lung și sunt în migrație de cca. 8 ani. 2/3 din membrii grupului sunt în țările UE. 70% dintre migranții grupului A2 lucrează în construcții și în sfera de îngrijire la domiciliu, cu o pondere semnificativă a femeilor. Veniturile sunt mai mici cu 45% în comparație cu cele din grupul A1, iar cheltuielile corespund, mai degrabă, celor din grupurile care vor fi prezentate mai jos. 85% au o dorință declarată de a reveni acasă peste 6 ani, întreg ciclul migraționist pentru acești migranți constituind 13 ani.

Obiectivul remiterii cu scopul de a întreține familia este mult mai pronunțat în grupul A2 în comparație cu A1, ajungând la 60%. Printre alte obiective importante se înscriu procurarea de locuință, investiții și economii (ajungând la cca. 10%). În comparație cu alte grupuri din categoria A, pentru acesta condiționarea revenirii acasă ține de găsirea unui loc de lucru bine plătit și de asigurarea pensiei. Posibilitatea lansării unei afaceri este importantă pentru 12%, în timp ce atingerea obiectivelor de economisire este prioritatea numărul unu pentru majoritatea membrilor din grupul A2.

Cel mai probabil că anume acest tip de migranți să fi investit în vreo afacere din Moldova în trecut (55%), și sunt în concordanță cu intențiile de investire viitoare a tuturor grupurilor din categoria A (aproximativ 78%, în medie).

2,313 respondenți din sondajul cu migranți (2009/2010) au fost divizați în câteva grupuri principale

Grp #	Descrierea Grupului	Sub-Freq	Sub-%	Freq	%
Total Grupuri de respondenți (N)				2,313	100%
A	Declară Economii / Investițiile ca parte a Remitențelor		100%	851	37%
A1	Persoane care economisesc / investesc – cel mai înalt nivel	86	10%		4%
A2	Persoane care economisesc / investesc – nivel înalt	184	22%		8%
A3	Persoane care economisesc / investesc – nivel redus	254	30%		11%
A4	Persoane care economisesc / investesc – cel mai înalt nivel – cel mai mic nivel	327	38%		14%
B	Declară remitențele ca fiind 100% consumate			1,090	47%
C	Persoane non-remitente			372	16%

Figura 51: Structurarea migranților respondenți în trei grupuri primare, în funcție de nivelul și scopul remitențelor transmise spre Moldova

Profilul grupului A3 – nivel redus de Investiții/economii

Membrii acestui grup reprezintă 11% din toți migranții pe termen lung și sunt în migrație de cca. 7 ani. Circa 2/3 din membrii grupului se află în țările UE. Acest grup manifestă cele mai puternice intenții de revenire (în medie 89%) și planifică să se întoarcă acasă în cel mai scurt timp (6 ani), întreg ciclul migraționist pentru acești migranți constituind, în medie, 13 ani. 32% dintre migranții acestui grup lucrează în construcții, 26% în sfera îngrijirii la domiciliu și 16% în transport. Obiectivul remiterii pentru a susține familiile rămase în Moldova este mult

mai mare în comparație cu celelalte grupuri (66%).

Printre alte obiective importante se înscriu procurarea de locuință, investiții și economii (cca. 5% fiecare). Revenirea este condiționată de atingerea obiectivelor de economisire, care rămâne prioritatea numărul unu pentru majoritatea migranților din grupul A3, precum și de “siguranța că pot lansa afacere proprie” la revenire (10%).

Profilul grupului A4 – cel mai mic nivel de investire/economisire

Membrii acestui grup reprezintă 14% din toți migranții pe termen lung și sunt în migrație, în medie, 6.5 ani. Puțin peste jumătate dintre membrii grupului locuiesc în regiunea CSI. Prin urmare, ei au cel mai mic nivel al veniturilor,

cheltuielilor și economiilor dintre toate 4 grupuri. 77% dintre acești migranți vor să revină acasă după o perioadă medie de 6 ani, presupunând o durată totală a migrației de 12 ani. 36% dintre migranții acestui grup lucrează în construcții, 23% în sfera îngrijirii la domiciliu și 12% în transport.

Obiectivul de remitere pentru a susține familia este puternic pronunțat - 58%. Printre alte obiective importante se înscriu procurarea de locuință, investiții și economii (cca. 5% fiecare). Atingerea obiectivelor de economisire este opțiunea prioritară (65%) în revenirea acasă. Un număr important de persoane - 8% - consideră "siguranța că va putea lansa o afacere" drept criteriu de bază care i-ar condiționa revenirea acasă.

Membrii acestui grup sunt cei care, cel mai puțin probabil, au investit în vreo afacere din Moldova în trecut (chiar și așa ponderea este importantă – 32.4%), iar intențiile de investire corespund celor din toate categoriile grupului A (cca. 70%).

Investițiile și consumul evoluează în tandem

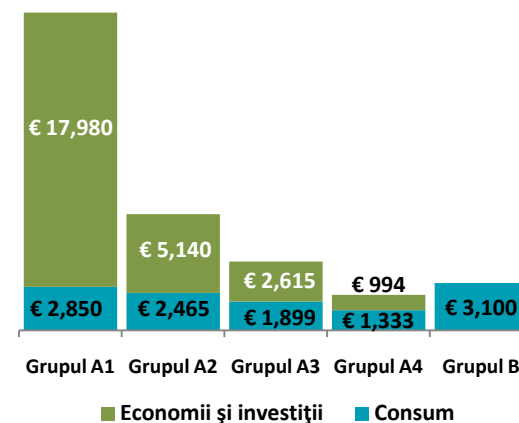

Figura 52: "Din valoarea totală a transferurilor efectuate de Dvs. și familia Dvs., cum credeți ce sumă a fost: (consumată, economisită, investită); "Situația pentru 2009"

Nivelul consumului gospodăriei în baza remitențelor este foarte diferit în funcție de grupuri, cu o rată care se dublează între grupurile A4 și A1.

Aceste rezultate diferă de cele obținute în alte țări studiate, unde nivelul consumului era mai mult sau mai puțin egal între diferite grupuri.

Profilul grupului B – persoanele care remit în exclusivitate pentru consum

Acest grup reprezintă 47% din totalul migranților moldoveni și, de aceea, cel mai larg grup din cele 3 categorii (migranții non-remitenți constituie 16% și cei din Grupul A – 37%). Acest grup remite anual 3,100 Euro, toți acești bani fiind destinați consumului. Pe scara de venituri, cheltuieli și economii realizate în țara de migrație, acest grup se află undeva “la mijloc”. Mai mult de jumătate dintre membrii grupului se află în CSI.

Intenția de revenire se ridică la 68% în acest grup: migranții din această categorie sunt mai puțin probabil să revină în comparație cu Grupul A, dar mai mult probabil în comparație cu persoanele non-remitente.

Pentru cei care intenționează să se întoarcă acasă, durata migrației este mai scurtă în comparație cu Grupul A, fiind de 11.6 ani. Dacă numărul de ani aflați în migrațiune este de circa 7.2 ani, atunci așteptările de întoarcere sunt semnificativi mai scurte ca durată, în medie 4.4 ani. Atingerea obiectivelor de economisire ca precondiție pentru întoarcerea la baștină este importantă pentru cei mai mulți dintre migranții care trimit bani la baștină (68%), în timp ce

obiectivul “asigurarea unui loc de muncă bine plătit” este în concordanță cu cele mai multe dintre alte categorii (cca. 21%).

	Grupul A1 (4% of N)	Grupul A2 (8% of N)	Grupul A3 (11% of N)	Grupul A4 (14% of N)	Grupul B (47% of N)	Grupul C (16% of N)	Media (A, excl. Grupul B,C)	Media (Total N)
A. Valoarea venitului	€ 2,280	€ 1,270	€1,116	€958	€ 1,153	€ 1,221	€ 1,206	€ 1,183
B. Nivelul cheltuielilor	€ 692	€ 421	€ 400	€ 378	€ 496	€ 618	€ 426	€ 490
C. Balanța A-B (potențialul economiilor brute)	€ 1,588	€ 849	€ 716	€ 580	€ 657	€ 603	€ 780	€ 693
D. Potențialul economiilor brute annual (Cx12)	€ 19,056	€ 10,188	€ 8,568	€ 6,948	€ 7,884	€ 7,236	€ 9,360	€ 8,316
E. Valoarea remitențelor	€ 20,830	€ 7,605	€ 4,514	€ 2,327	€ 3,100	€ 0	€ 5,991	€ 3,678
F. Potențialul economiilor brute minus remitențe (potențialul economiilor nete) (D-E)	-€ 1,774*	€ 2,583	€ 4,054	€ 4,621	€ 4,784	€ 7,236	€ 3,369	€ 4,638
G. Componenta Economii/Investiții a Remitențelor (Euro)	€ 17,980	€ 5,140	€ 2,615	€ 994	€ 0	€ 0	€4,091	€ 1,540
H. Componenta Economii/Investiții a Remitențelor (% din E)	86.3%	67.6%	57.9%	42.7%	0.0%	0.0%	68.3%	
I. Potențialul economiilor nete plus Componenta Economii/Investiții (F+G)	€ 16,206	€ 7,723	€ 6,669	€ 5,615	€ 4,784	€ 7,236	€ 7,460	€ 6,178

Figura 53: Prezentarea financiară a grupurilor ce fac economii și investiții

*Balanța negativă se datorează economiilor din anul precedent, care au suplinat valoarea de remitențe transferate în 2009 cu scop de economisire sau investiții

Migranții care trimit bani și cei non-remitenți au, practic, aceleași obiective de economisire...

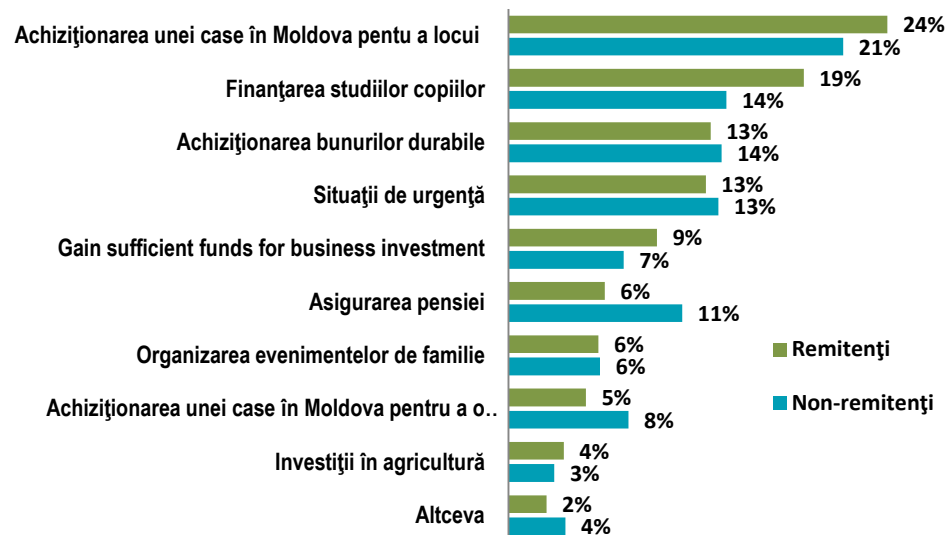

Figura 54: "Care sunt cele mai importnate trei obiective de economisire a banilor pe care doriți să le obțineți în perioada aflării peste hotare."

Acest grup a investit cel mai puțin în trecut (17%) în comparație cu grupurile A1-A4 și este grupul care, probabil, va face cea mai mică investiție în viitor. Dar cu o pondere de 47% dintre respondenți manifestând intenție de a investi, potențialul acestei categorii rămâne a fi unul considerabil, mai ales dacă luăm în calcul dimensiunea grupului.

Grupul C – non-remitenții (migranții care nu fac transferuri de peste hotare)

16% dintre migranți nu trimit bani la baștină.

Nivelul veniturilor, nivelul educației, și comunicarea sunt mai mult sau mai puțin asemănătoare între migranții remitenți (Grupurile A și B) și cei non-remitenți.

Persoanele non-remitente sunt caracterizate astfel:

- grad foarte înalt de reunificare a familiei (41.1%), în comparație cu 17.4% în cazul migranților care fac transferuri;
- mai mulți migranți non-remitenți se regăsesc în UE/alte țări (58.3%), în comparație cu 51.5% migranți care trimit bani;
- relativ tineri (cu aproximativ 2 ani mai tineri în comparație cu un migrant remitent mediu);
- o rată mai mică de căsătorie (63.2%); în comparație cu 71.8% printre subiecții remitenți.

- O mai mică rată de "participare bancară" în Moldova (14.2%), în comparație cu 30.1% în cazul remitenților (nivelul de "participare bancară" în țara de destinație este unul moderat în ambele grupuri, adică aproximativ 37%).
- Grad mai mic al intențiilor de revenire (vezi mai jos)

Intenția de revenire și predispunerea de a remite sunt puternic corelate

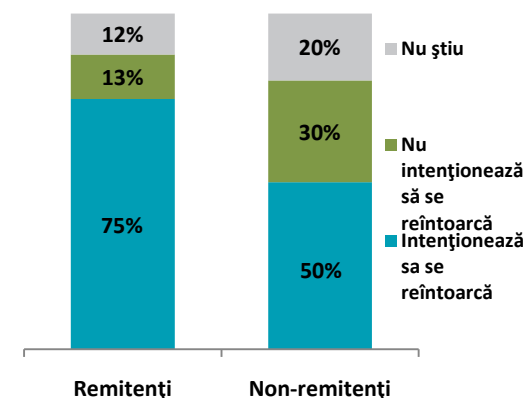

Figura 55: "Intenționați să vă reîntoarceți în Moldova (pentru trai permanent)?"

Chiar dacă ei nu au trimis bani în 2009, mulți migranți ar putea alege să facă transferuri în viitor, inclusiv pentru scopuri investiționale

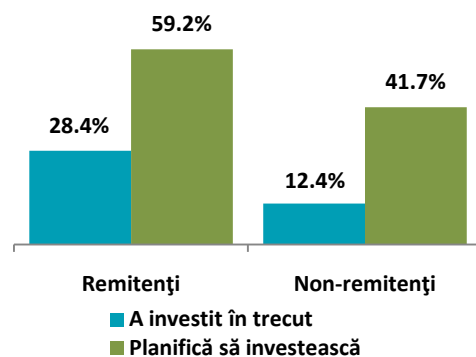

Figura 56: “În trecut familia Dvs. a investit sau a oferit credit pentru afaceri în Moldova?” și “Planificați să inițiați sau să extindeți o investiție în vre-o afacere în Moldova?”

Dacă comparăm “Regiunea de destinație” cu grupul remitent...

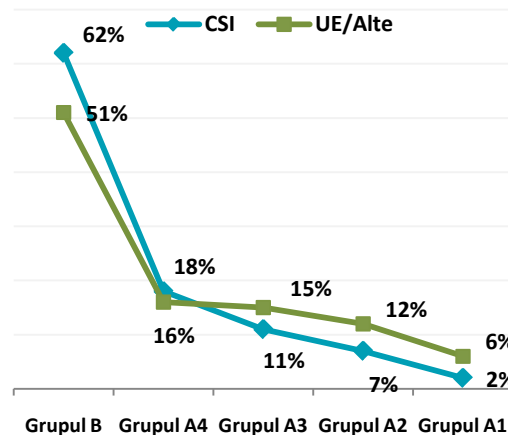

Figura 57: “Care este regiunea dvs. de migrație?” – în corelație cu nivelul de remitențe (A4-A1)

Între indicatorii “regiunea de destinație a migrantului” și “transferul de bani cu scopul de a fi investiți sau economisi” există o relație pozitivă. Este mult mai probabil ca migranții din regiunea UE să includă în banii pe care îi trimit obiectivele de economisire și investire (adică să delimiteze cât din totalul sumelor transferate să revină economiilor și investițiilor). Prin urmare, acești migranți sunt mai puțin probabil să fie regăsiți în grupul B (adică în grupul care remite exclusiv pentru scopuri de consum).

Cu cât este mai puțin important obiectivul “întreținerea familiei” în Moldova, cu atât este mai mare valoarea componentei economii/investiții în remitențe

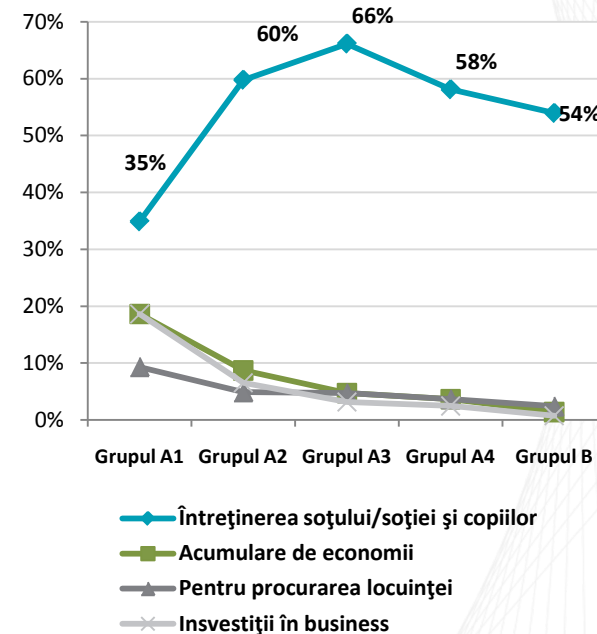

Figura 58: Care sunt cele mai importante scopuri pentru care transferați bani în Moldova? – în corelație cu nivelul de remitențe (A4-A1)

Nivelurile de educație și de ocupare sunt similare între diferite grupuri de remitenți, ceea ce diferă însă este ocuparea migranților în funcție de sectorul de activitate.

Realizarea obiectivelor de economisire este cea mai importantă condiție pentru revenirea la baștină pentru toate grupurile

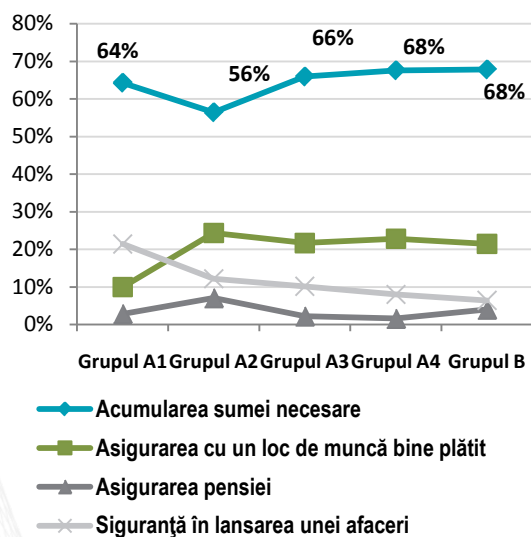

Figura 59: "Care este condiția PRINCIPALĂ pe care trebuie să o îndepliniți înainte de a vă întoarce în Moldova cu traiul permanent?" În corelație cu nivelul de remitențe (A4-A1)

Nivelele investițiilor din trecut și a celor de viitor nu sunt neapărat corelate

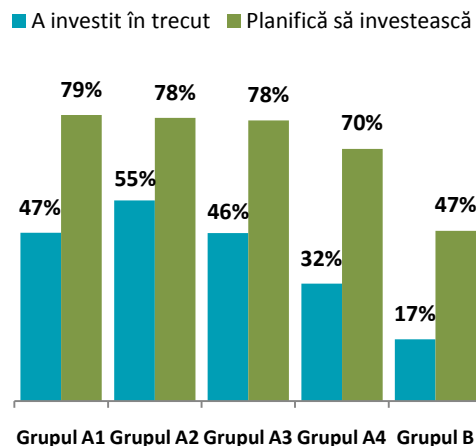

Figura 60: Ați investit sau planificați să investiți sau să extindeți o investiție în vreo afacere din Moldova? – În corelație cu nivelul de remitențe (A4-A1 și B)

În general, migranții pe termen lung manifestă un interes ridicat față de posibilitățile de a investi în vreo afacere în țara de baștină. Aceasta include migranții din Grupul B, care în 2009 au făcut transferuri de bani exclusiv pentru consum.

Rezumat financiar

Asemeni altor țări studiate, migrația din Moldova poate influența considerabil dezvoltarea social-economică a țării

	Albania Total	Bosnia Total	Kosovo Total	Moldova UE/alte state	Moldova CSI	Moldova Total	Romania Total
	2008	2009	2008	2009	2009	2009	2010
Venitul lunar al gospodăriei (Euro)	2,305	2,864	3,841	1,427	898	1,176	1,896
No. de persoane care aduc venit	1.87	2	2.03	1.33	1.21	1.27	1.48
Cheltuieli lunare pe gospodărie	1,457	1,999	2,210	627	334	489	965
Economii lunare pe gospodărie	848	865	1631	799	564	688	931
Venitul anual al gospodăriei	27,660	34,368	46,092	17,124	10,776	14,112	22,752
Economii anuale BRUTE pe gospodărie	10,180	10,383	19,572	9,588	6,768	8,256	11,172
Valoarea anuală a remitențelor	1,673	1,874	2,946	4,103	3,189	3,678	2,157
<i>Dintre care Economisite și Investite (E+I)</i>	-19%	-29%	-29%	-47.5%	-33.5%	-41.9%	-29%
<i>Consum în Euro</i>	1,363	1,325	2,092	2,152	2,122	2,138	1,531
Economii anuale pe gospodărie peste hotare	8,507	8,508	16,310	5,485	3,579	4,578	9,015
<i>Componenta E+I a Remitențelor</i>	309	549	854	1,951	1,067	1,540	626
<i>Economii totale /Investiții (peste hotare+Moldova)</i>	8,816	9,057	17,164	7,436	4,646	6,118	9,641
Economiilor anuale NETE acumulate peste hotare (pe gospodărie)	31%	25%	35%	32.0%	33.2%	32.4%	40%
Economii anuale NETE acumulate peste hotare + în Moldova	32%	26%	37%	43.4%	43.1%	43.4%	42%
SUMA TOTALĂ A ECONOMIILOR PESTE HOTARE	3,437	4,660	2,535	352	207	559	11,981
	milioane	milioane	milioane	milioane	milioane	milioane	milioane
SUMA TOTALĂ ANUALĂ A REMITENȚELOR	676	1,033	456	263	184	448	2,867
	milioane	milioane	milioane	milioane	milioane	milioane	milioane
FACTORUL ECONOMII FAȚĂ DE REMITENȚE	5.1	4.5	5.5	1.34	1.12	1.25	4.2
Gospodării de migranți non-remitenți	23%	35%	11%	17.8%	14.1%	16.1%	40%

Figura 61: Caracteristicile financiare cheie

Comparând Moldova cu alte țări din regiune cu rate înalte ale migrației, este posibil să identificăm câteva **caracteristici-cheie**, evidențiind unele similarități și unele momente exclusive.

Nivelul relativ mai mic de maturitate a ciclului migraționist din Moldova, în combinație cu un mare număr de migranți aflați în CSI (54%), rezultă în venituri mici ale gospodăriilor medii de migranți – în medie 1,176 Euro. Acesta plasează gospodăriile de migranți din Moldova pe **treptele inferioare pe scara de venituri**.

Dacă excludem din calculele noastre 54% de familii cu migranți moldoveni pe termen lung care se află în CSI, devine posibilă o comparație mai exactă a experienței gospodăriilor de migranți moldoveni din regiunea UE cu cifrele similare din BiH, Albania și Kosovo. Dar având un venit lunar mediu pe gospodărie de 1,427 Euro, gospodăriile de migranți moldoveni stabilite în UE se mențin **pe treptele inferioare pe scara de venituri**.

Această constatare poate fi explicată prin următorii factori:

- țările de destinație din Europa (migranții moldoveni se stabilesc în primul rând în țări care oferă venituri mici, precum Italia, Portugalia și Spania, în timp ce migranții din BiH și Kosovo tind spre state din Europa de Nord, care asigură venituri mai mari (Germania, Elveția, Austria, țările nordice, etc.);
- numărul de membri în familie care aduc venituri, care în cazul Moldovei este de

1.27, comparativ cu media 1.94 pentru alte țări;

- sectorul de activitate (femeile din Moldova (și Albania) se angajează, cel mai des, în sfera de îngrijire la domiciliu, iar femeile din BiH și Kosovo – în producere, servicii);
- un nivel mai mic de angajare, care se menține indiferent de nivele mai mari ale educației;
- durata ciclului migrației în masă, care în cazul Moldovei este semnificativ mai scurtă în comparație cu alte țări. Migrația în masă în cazul Albaniei a început în 1991, iar în Kosovo și BiH migrația a început încă prin anii 1960 și 1970.

Dacă veniturile sunt mai mici în comparație cu ale altor migranți din regiunea UE, cheltuielile sunt semnificativ mai mici comparativ cu cele ale migranților din Albania, BiH și Kosovo. Acest fapt este cauzat de:

- concentrarea în țările relativ ieftine;
- un număr mai mic de membri de familie aflați în migrație (inclusiv persoane dependente);

Totodată, Moldovenii ca și Albanezii se stăruie să cheltuiască mai puțin în țările de destinație în comparație cu alte grupuri de migranți cu o situație social-economică similară.

Această relație dintre venituri și cheltuieli rezultă într-un **nivel foarte înalt de predispunere pentru economii** în rândul migranților moldoveni, constituind aproximativ 58% din veniturile gospodăriei (în comparație

cu ponderi între 30% și 49% în cazul altor țări studiate).

Remitențele ajung la 3,678 Euro pe an în cazul Moldovei. Dacă se compară valoarea remitențelor pentru diferite țări, se constată că **migranții moldoveni remit semnificativ mai mult** în comparație cu alți migranți. Acest fapt poate fi explicat de:

- gradul mai mic de reîntregire a familiei: moldovenii remit, în primul rând, pentru a susține so(ția)țul și copiii, ale căror cheltuieli sunt mai mari decât ale recipienților (de obicei, părinți) din alte țări;
- nivelul mai mic al economiilor reținute (păstrate) peste hotare, rezultând într-o creștere a componentelor “economii și investiții” din cadrul remitențelor (42% în comparație cu 19-29%);
- un nivel mai mare al sărăciei în Moldova, rezultând într-o cerere sporită pentru remitențe.

Este interesant faptul că atunci când componenta “economii și investiții” a remitențelor este exclusă pentru fiecare țară studiată, **componenta “consum” a remitențelor devine mai mult similară**.

Diferențele de consum ar putea fi cauzate de componența familiei și valorile culturale din țările de origine (adică numărul de persoane dependente și relația acestora cu migrantul), precum și de aspectele ce țin de **paritatea puterii de cumpărare** dintre aceste țări.

De menționat că 16% dintre migranții moldoveni nu au remis deloc, ceea ce plasează Moldova în rândul țărilor cu **număr mic de migranți non-remitenți**. Și această caracteristică este explicată de nivelul redus de maturizare a ciclului migraționist (mai cu seamă nivelul mic de reunificare a familiei), combinat cu un nivel înalt al intențiilor de reîntoarcere.

Veniturile mici, combinate cu valori înalte ale remitențelor, sunt reflectate într-un Factor mic de Economii față de Remitențe (1.25), în comparație cu 4.7 (media) în cazul altor țări. Volumul total de economii reținute peste hotare în anul 2009 de către cei 122,000 migranți moldoveni pe termen lung este estimat la 559 milioane Euro²⁵, **adițional celor 448 milioane Euro care au fost transferați în Moldova.**

²⁵ În baza rezultatelor obținute din sondajul cu gospodării a fost estimat numărul migranților pe termen lung – 122,000 persoane. Conform sondajului realizat cu migranții, sunt 1.45 migranți per gospodărie de migranți. După cum a fost menționat în paragraful *Limitările studiului*, definiția noastră dată migranților pe termen lung și populației care face obiectul studiului dat, exclude lucrătorii sezonieri și alte categorii importante de migranți. Literatura de specialitate și interviurile realizate, indică asupra a cca. 600,000 migranți moldoveni de toate categoriile, dintre care 40% sunt migranți pe termen lung, iar ceilalți – migranți aflați peste hotare pentru perioade scurte de timp sau pentru munci sezoniere.

Intermedierea financiară în Moldova

Gospodăriile de migranți sunt caracterizate de o predispoziție foarte înaltă de a economisi (58.4% din venitul net) în comparație cu alți migranți studiați până în prezent. Cea mai mare parte a economiilor lor – 4,578 euro/gospodărie în medie, sau 559 milioane euro în total – sunt reținute în țările de destinație ale migranților moldoveni.

Pe de altă parte, migranții moldoveni au transferat în Moldova 448 milioane Euro, în medie 3,678 euro/gospodărie. Din această sumă, 42% (sau cca. 180 milioane) au fost economisiți sau investiți în Moldova, iar restul – 268 milioane euro – au fost folosiți pentru consum. Factorul economii față de remitențe este de 1.25:1.

În conformitate cu ipoteza proiectului de față, *gospodăriile de migranți moldoveni economisesc foarte mult atât în țara de migrație, cât și în țara de origine.*

Deși migranții pe termen lung constituie doar 5,2% din populația totală a Moldovei și vor continua să păstreze cea mai mare parte a economiilor lor în străinătate, ei reprezintă, totuși, una din sursele primare de lichiditate din Moldova.

În plus, migranții moldoveni sunt caracterizați ca având un comportament și ambiții antreprenoriale foarte înalte (în comparație cu celelalte țări studiate). Mulți și-au investit banii

în afaceri în trecut atât în țara de destinație, cât și acasă, iar pentru mulți migranți obiectivul migrației este să acumuleze un anumit capital pentru a iniția sau a extinde o afacere în Moldova.

Din acest motiv, migranții moldoveni reprezintă ambele părți ale calculului intermedierei financiare, cât și o piață potențială importantă pentru sectorul financiar.

Cele mai importante obiective de economisire pentru gospodăriile cu migranți moldoveni pe termen lung sunt procurarea de locuință, asigurarea cu studii a copiilor, achiziționarea de bunuri durabile, securitatea în cazul unor situații de risc și investițiile în afaceri.

Migranții au importante obiective de economisire

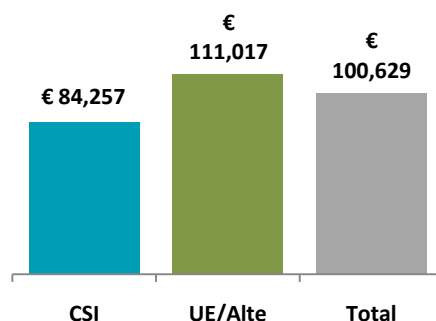

Figure 62: "Puteți estima suma totală necesară pentru atingerea obiectivelor Dvs?"

Valoarea acestor obiective de economisire este modestă în comparație cu alte țări studiate. Dar s-ar putea ca aceasta să crească odată cu

maturizarea ciclului migraționist și odată ce reorientarea dinspre CSI spre țările UE continuă.

Experiența altor țări demonstrează că se poate produce o schimbare și în obiectivele de economisire (de exemplu de la procurarea de bunuri durabile spre investiții).

Migranții păstrează peste hotare cea mai mare parte a economiilor lor

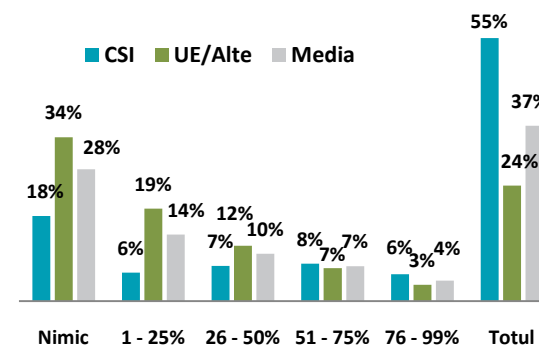

Figure 63: "Care este ponderea economiilor în Moldova?"

migranții din regiunea UE sunt mai predispuși, decât cei din CSI, să păstreze toți banii sau o parte considerabilă a economiilor lor peste hotare.

Migranții din UE sunt foarte bine familiarizați cu utilizarea băncilor; 55% dintre aceștia interacționează într-un careva fel cu băncile. Pe de altă parte 35% din aceleași gospodării se deservesc și la băncile din Moldova. Din sondajul realizat cu gospodăriile (Anexa 1) rezultă că 29% dintre gospodăriile recipiente de remitențe dețin cont în băncile din Moldova, în comparație cu doar 18% din subiecții grupului de control (adică gospodării fără migranți).

O parte considerabilă de economii transferate în Moldova nu sunt intermediare de bănci....

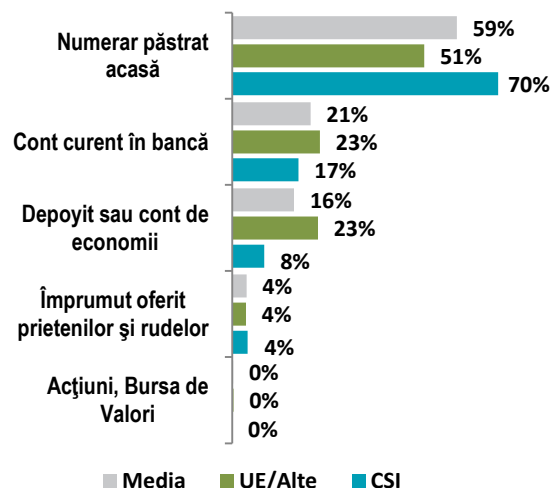

Figure 64: "În Moldova unde păstrați economiile?"

Eșantion: 1,247 migranți care păstrează economiile în Moldova

Încrederea și costul continuă să fie factorii importanți din acest punct de vedere....

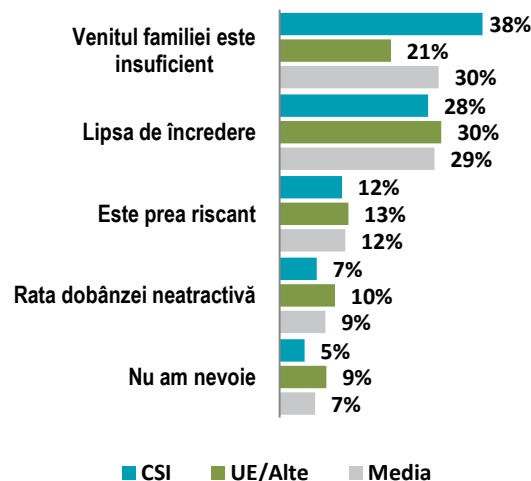

Figure 65: "Dacă nu aveți cont bancar în Moldova, tunci de ce? (trei cele mai importante motive)"

Deși intermedierea financiară în Moldova se consideră a fi bine dezvoltată și reglementată, migranții și gospodăriile de migranți manifestă o poziție precaută și conservativă când vine vorba de economiile lor. Factorii determinanți în acest sens sunt încrederea, riscul și costul.

Migranții iau în considerație mulți factori înainte de a decide cu care bancă să lucreze....

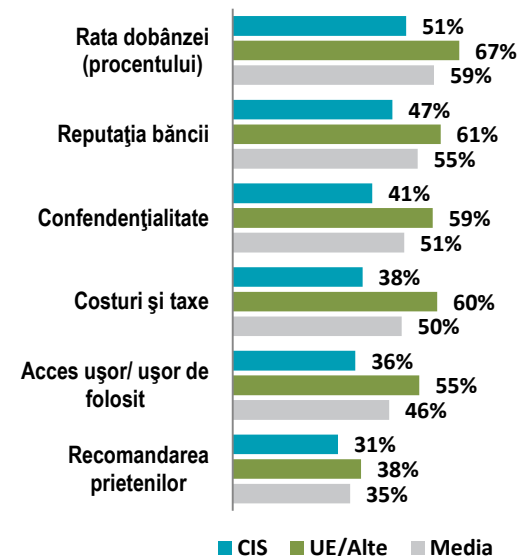

Figure 66: "Care sunt cei mai importanți factori în decizia de a coopera cu o bancă?" (doar cele mai importante motive)

În timp ce băncile din Moldova se bazează, în mare măsură, pe rate ale dobânzilor în atragerea de clienți și de mijloace financiare (deseori ridicându-le în perioadele când cei mai mulți migranți revin acasă, adică în iulie-august, decembrie-ianuarie), migranții par să aibă o atitudine mult mai nuanțată când este vorba de relația lor cu o oarecare bancă.

Deși migranții pe termen lung manifestă interes față de produsele oferite de bancă, acesta este, totuși, mult mai modest în comparație cu alte țări studiate

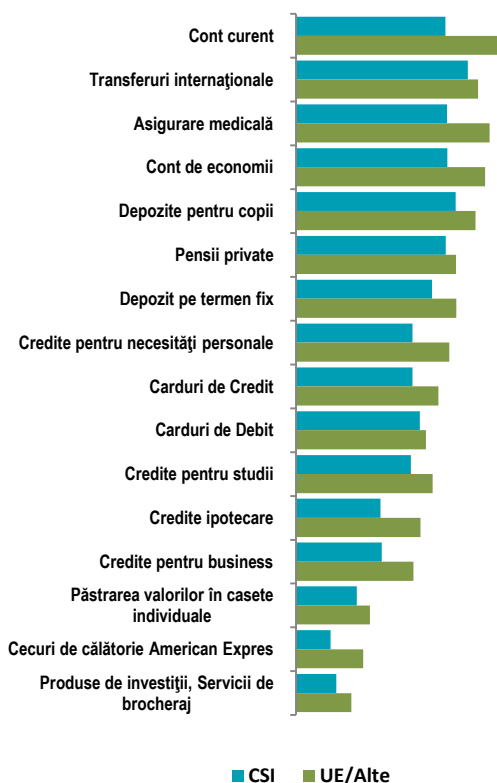

Figura 67: „Ați fi interesat de următoarele produse bancare?”

Interesul pentru produsele menționate în figura de mai sus este mai mare la migranții din regiunea UE în comparație cu cei din CSI. Multe dintre cele mai populare produse reflectă interesele și preocupările migranților, precum și experiența lor migraționistă.

În plus, multe gospodării ale migranților doresc să investească în Moldova

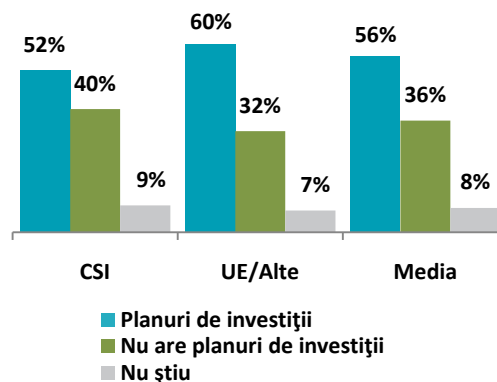

Figure 68: „Planificați să inițiați sau să extindeți vre-o afacere în Moldova?”

Chiar dacă pentru mulți migranți moldoveni investiția în afacere nu este un obiectiv primordial, aceștia demonstrează un spirit antreprenorial foarte activ.

Chiar și în comparație cu nivelele înalte ale ambițiilor antreprenoriale depistate în alte țări, moldovenii manifestă înclinații puternice spre a investi în lansarea sau extinderea unei afaceri în Moldova. Această atitudine fiind valabilă atât pentru migranții din CSI, cât și pentru cei din regiunea UE și este pozitiv corelată cu comportamentele financiare și comunicaționale ale migranților, cu valorile remitențelor către Moldova și cu intențiile de revenire acasă pentru trai permanent.

Migranții-businessmani manifestă un interes sporit față de împrumuturile de la instituțiile financiare

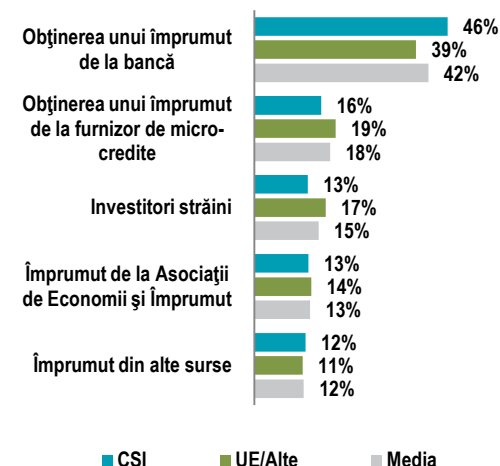

Figure 69: “Planificați să supliți investițiile și din alte surse...”

Eșantion: Migranții care planifică să investească în Moldova

Aproape jumătate dintre migranții care doresc să investească, ar vrea să suplinească resursele financiare proprii cu credite de la bănci.

Un număr impunător s-ar orienta la serviciile furnizorilor de micro-credite și ale Asociațiilor de Economii și Împrumut. După cum s-a menționat anterior, majoritatea migranților-antreprenori doresc să investească în IMM fie individual sau împreună cu alți membri de familie, în sfera comerțului sau servicii.

Bibliografie

- **de Zwager N., Gëdeshi I., Gërmenji E., Nikas C.** (2005): Competing for Remittances, Tirana: IOM Tirana
- **European Training Foundation.**, *The contribution of Human Resource Development to Migration Policy in Moldova*, 2008
- **Pantiru M C., Black R., Sabates-Wheeler R.**, Migration and Poverty Reduction in Moldova, Working Paper, C 10, Development Research Centre on Migration, Globalisation and Poverty, February 2007
- **Pyshkina T. V.**, Economic Consequences of the Migration of Labour from the Republic of Moldova //UN World Institute for Development and Economic Research, Helsinki, 2002
- **Ratha D., Mohapatra S., Silwal A.**, Outlook for Remittance Flows 2009-2011: Remittances expected to fall by 7-10 percent in 2009, Migration and Development Brief 10, Migrant and remittances team, Development Prospects Group, The World Bank
- **UNDP.**, Good Governance and Human Development. Moldova Human Development Report 2003